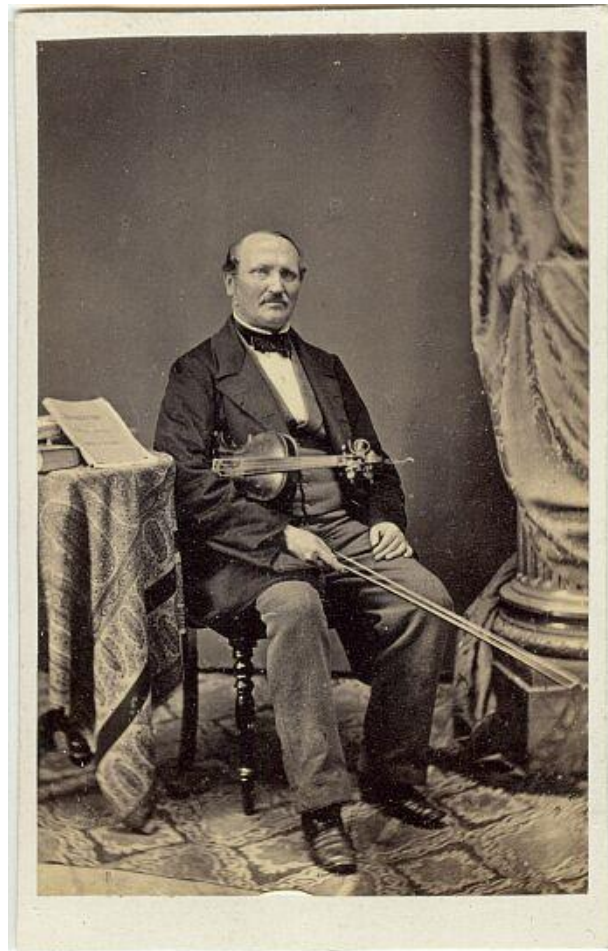

Andreas Randel

Ett liv i musikens tjänst

Anders Pettersson, född 1806 var son av en fattig torpare i Ramdala socken. Sedan Musikaliska sällskapet i Karlskrona tog honom under sina vingars beskydd 1816 fick han hjälp på många sätt. I stora drag har hans uppväxt där beskrivits i skriften "Anders Pettersson och Musikaliska Sällskapet" från 2007 (revidering 2014). - Det som nu år 2019 kan användas som en jättelik informationskälla är alla de dagstidningar som blivit digitaliserade. Denna information kan förstås användas inom de mest skilda intresseområden.

Andreas Randel (1806-1864) Bild: Wikipedia

Anders Pettersson fick lämna Karlskrona sensommaren 1819 för vidare studier på bekostnad av Gerard De Geer på Finspång. Där var det i huvudsak bergsbruket som länge fanns i släkten de Geer, på ett sätt en föregångare till Bofors AB då det även bedrevs kanontillverkning där. Hovmarskalken och friherren Gerard De Geer var allmänt känd för att hjälpa konstnärer och musiker ekonomiskt. För 12-årige Anders del tyder allt på att han fick studera en del i Linköping då De Geers egna barn även fick gå där. Det kan noteras att han tillfälligt kom till sin hemstad Karlskrona igen redan 1821 på ett besök för att konserterna i den s.k. teaterladan som hade låtit inredas till teater av Gustav III. (Den revs 1870 och ersattes av det som Karlskronabor numera minns som "Gamla teatern". Den revs även den till Karlskronabornas sorg 1970). Redan nu hade han fått sitt sedermera så kända namn, Andreas Randel efter sin födelsebygd Ramdala. Sålunda läser vi:

Carlskrona Weckoblad 1821-08-18

I morgon söndag den 19 augusti 1821, uppförer Kungl. Förste kamarmusikus Megelin ifrån Stockholm med biträde av Musikaliska Sällskapet en fullständig konsert för instrumenter och röster på härvarande theater, varvid följande pjäser komma att exekveras: Första avdelningen: 1. Ouverture för stor Orchester. 2. Solokonsert för violoncell av Bernard Romberg, exekveras av herr Megelin. 3. Duett för violin och violoncell av Hoffman exekveras av herr Megelin och Andreas Randel. Andra avdelningen: 4. Solokonsert för violin av Rode exekveras av Andreas Randel. 5. Duett för röster ur operan Oedipp med accompagnement för forte-piano. 6. Svenska visor med variationer och turkisk musik av Bernard Romberg exekveras av herr Megelin. – Biljetter à 24 sk. Banko stycket finnas på Storkällaren samt i theaterns försäljnings-kontor.

Carl Ignatius Bartholomeus Megelin (1763-1836), en tysk musiker, var cellist i Kungliga hovkapellet åren 1786–1836. Man kan förstå att Randel nu direkt kommit in bland goda läromästare.

Så blev det då tid för studieåren i Paris. De verkar ha tagit sin början på nyåret 1823. Då Kungl Musikskolan i Paris icke tog emot elever från utlandet ordnades det emellertid så att Randel fick ta del av undervisning som auditör. Det verkar emellertid av de betyg han fick att studierna blev ganska fullständiga i alla fall.

Efter studieåren i Paris erhöll Randel goda vitsord från sina berömda lärare:

Stockholms Dagblad 1829-07-18

Paris den 9 Maj 1828

Jag, Direktör vid Kongl. Musikskolan, intygar att hr Randel, under 5 ½ år varit Elev vid den Kongl. Skolan, och att han beständigt utmärkt sig genom sin fallenhet för arbete, sitt goda uppförande och sin iver. Hans talanger skulle flera

gångerna hava kunnat göra honom berättigad till de belöningar som beviljas lagerkrönta Elever; men hans egenskap av utlänning har uteslutit honom från dessa belöningar, vilka han i hög grad gjort sig värdig.

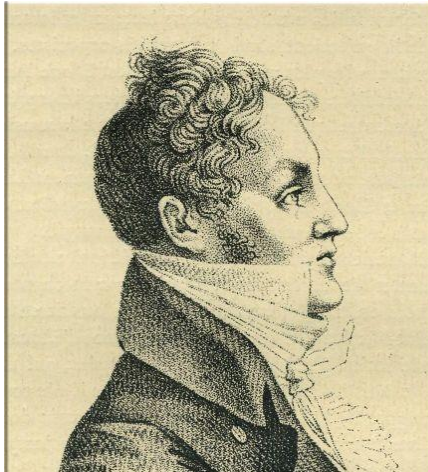
Det är med nöje jag, såsom ett betyg för herr Randel, attesterar detta beröm, som honom så rättvist tillkommer.

Cherubini

Stockholms Dagblad 1829-07-18 (Samma dag som ovan)

Min kära Randel ! Du känner det bullersamma Pariserlivet, och skall ursäkta, det vet jag, att jag ännu icke besvarat dina brev av den 26 oktober och den 23 december sistl. År. Tro, att mitt hjärta lidit därav, och att jag längtade efter ett ögonblick, då jag kunde tala med dig om min vänskap och de önskningar som jag gör för din lycka. Dessa önskningar äro redan till en del bönhörda, emedan din hälsa är återställd, och du har uppträtt på ett sätt som gör dig heder, inför Kronprinsen och allmänheten. Det är en stor tillfredsställelse för mig, min kära Randel, att erfara, huru väl du blivit emottagen i ditt fädernesland, och veta dig anställd vid det Kongl. Kapellet. Tämligen snart kan du vara i stånd att förbättra både din egen och dina anhörigas belägenhet, för vilka du arbetar med en redlig mans ömhet och mod. Vad talangen angår, har du för den att tacka Gud och ditt arbete, läraren har endast kunnat förkorta studium av det mekaniska och söka hos dig befordra utvecklingen av uttryckets frö; men det tillhör den heliga elden att fullkomligen bringa det i dagen, och naturen har med den försett dig. Jag är övertygad, att du alltid skall göra det bästa bruk av dina talanger och anse för din ära att göra människan aktad i artisen. Ja, mitt älskade barn, jag tror, att du är bestämd att utmärka dig i din konst, när du riktar den emot det mål som bör vara det första av alla, det att upplyfta själen, och när du betraktar det sanna sköna som den ledstjärna vilken på den angenämaste och säkraste vägen bör föra till det sanna goda, som är dygden. - Jag skall således med det livligaste deltagande erfara resultatet av dina bemödanden: framgången skall åläggas till dig nya förbindelser och oupphörligt söka förvärva nya utvägar att svara emot det allmännas och din höga beskyddares aktning. Berätta mig omständligt om den concert, som du ämnade giva den 17 Januari, och tvivla icke på det verkliga deltagande, som jag alltid skall hysa för allt, som rör dig. Farväl, min goda och älskade Randel. Dina kamrater vid den Kongl. Skolan känner sig rörda av din nit och tala ofta om dig med mycken tillgivenhet; de hava uppdragit mig att säga dig det; min familj hälsar dig det på det ömmaste, och jag omfamnar dig av allt mitt hjärta, och beder dig icke glömma, att jag är din ömt tillgivne Vän.

Baillot

Pierre Baillot (1771-1842)

Bild: Wikipedia

Luigi Cherubini (1760-1842)

Bild: Wikipedia

En annan svensk violinist och dirigent som också var nere i Paris och studerade för Pierre Baillot var Mathias Lundholm (1785 - 1860). Han var där i två år (1814-1815) men blev sedan mest verksam i Göteborg, Uppsala, Lund och delvis lärare till Ole Bull i Bergen.

Av vad man kan förstå av ovanstående hade Randel avslutat sina studier i Paris i början av 1828. Hur hans anställning i Hovkapellet i Stockholm sedan gick till framgår inte direkt. Om det var förenat med en provspelning o. s. v. är oklart. I orkesterns annaler framgår emellertid att han blir anställd under året 1828 i 1: a violinstämman.

I augusti 1828 kom meddelanden om att violinisten A. Randel blivit anställd vid Kungl. Teatern i Stockholm. Även meddelas då att han under tiden i Paris vikarierat som violinist vid Parisoperan.

Randels första boställe från 1828
(kv. Grävlingen, tomt 4)

Det första boställe Randel fick 1828 när han kom till Stockholm var ovanstående. Han fick där under ett par år bo hos hovkapellisten August Berwald (och dennes systrar). I dagens läge motsvarar det närmast Regeringsgatan 59. Året 1832 hade han en kort tid bostad i Clara församlings område, kv. Tigern 6. Det motsvaras idag av Akademigränd 8. Den nämnde August Berwald (1798-1869) var konsertmästare länge i Hovkapellet och bror till Franz B. Han är beskriven som en skicklig orkestermusiker men hade blygsam framgång som solist och kammarmusiker. Han var ju 8 år äldre än Randel. Vidare hade Randel i sitt kammarmusikspel i regel med sig yngre musiker, bland annat skickliga musikelever. Det fungerade tydligen bäst på det sättet.

Gustav III:s opera på Randels tid, byggd 1782. Det är samma plats vid Gustav Adolfs torg där den nuvarande operabyggnaden från 1898 är belägen. Bild: Stockholmskällan.

En liten anekdot kan nämnas då ovanstående byggnad var ganska ny: En man ur den kända adelsätten Rålamb, nämligen Claes Rålamb blev 1792-1798 operachef. I hans släkt hade funnits både riksråd och landshövdingar som var vana att bestämma. - Men han kunde ingenting om opera. Emellertid; han inspekterade hovkapellet vid en föreställning och kom fram till att där fanns några blåsmusiker som inte brydde sig om att spela. Det blev en utskällning förstås. Rålamb menade att de måste arbeta för sin lön. Så kunde dom inte hålla på. – Det kunde snabbt dras ett löjets skimmer över det hela då det visade sig att vissa musiker enl. partituret verkligen hade paus. Det var ju annars en svår tid just då när Gustaf III avlidit. Det var kanske svårt att få någon kompetent operachef. – Men detta var alltså före Randels tid.

Från Stockholm meddelades i sept. 1828:

”Ett sällskap har nyligen härstädes blifwit inrättadt, med det wackra ändamålet att belöna troget och dygdigt tienstefolk. Till denna förening har Hans Maj:t Konungen täckts förära 1000 R:dr Banko, H.K.H. Kronprinsen 500 R:dr och H.K.H. Kronprinsessan 300 R:dr Banko. Musikaliska Sällskapets i Carlskrona fordne elev, violinisten Randel, som njutit undervisning af Baillot i Paris och äfwen biträdt i orchestern på Operan derstädes, har nu blifwit engagerad wid härwarande Kongl. Kapellet.”

Om penningsumman eller en del därav enl. ovan tilldelats Randel personligen framgår alltså inte direkt i klarspråk som det är skrivet men enligt flera källor lär Randel ha fått ekonomisk hjälp av kronprinsen, blivande Oskar I.

För Stockholmspubliken framträder A. Randel första gången offentligt 17 jan. 1829. Han var då solist i en violinkonsert av Kreuzer. Hovkapellet dirigerades av Johan Fredrik Berwald (han var även violinist från början). Randel framförde så även variationer över ett ryskt tema vars utarbetande gjorts av hans lärare i Paris Baillot. Detta tillfälle får ses som debuten och han meddelade detta också för sin vän och lärare i Paris, Pierre Baillot. – I Stockholmstidningarna poängterades i detta tidiga skede då att han kom ifrån enkla förhållanden i Karlskrona och Ramdala.

Ett framträdande av Randel hade redan varit på Kungl. Teatern lörd. 13 dec. 1828. Det var ett omfattande program med många inslag, även ballett. Mer i förbigående i programmet i slutet anges Randel som solist i en Viottikonsert i h-moll. Det betraktades väl mera som att man ville prova honom i detta skede. – Det var först efter konserten 17 jan. 1829 som det kom genmäle i pressen.

Under sommaren 1829 besökte Andreas Randel för första gången som Paris-utbildad violinist sin gamla hemstad Karlskrona och konserterade. Det var stort för hans gamla gynnare där i Musikaliska sällskapet att kunna glädjas med honom. Sin mor, Elin Andersdotter född 21 mars 1762 i Sälleryd, Ramdala fick han träffa för sista gången. Hon avled tyvärr redan ett par månader därefter nämligen 30 okt. 1829 i Bredäng. Fadern, Peter Andersson hade redan avlidit 1814 i Stockebromåla, Ramdala när han var 8 år, Andreas födelsehem. Resan från Karlskrona tillbaka igen påbörjade han så 18 juli. Randel hade lovat att biträda med kammarmusik i Linköping redan 22 juli vid en konsert där även amatörer och Livgrenadier-Regementernes Musikkorpser skulle medverka. Man får väl anta att så skedde också. Det måste ha blivit jobbiga resdagar för Randel, 18:e till 22:a juli.

Övernattningar på gästgiverier får man väl anta. Allmänt påpekades ju också att han hade svårt att säga nej utan tog på sig för många uppdrag.

År 1831 torde vara nästa gång han besökte Karlskrona och sina barndomsvänner där. Det framgår att han övernattade och huserade på Storkällaren belägen vid Borgmästaregatan. Det tillkännagavs i Carlskrona Weckoblad: Lördagen den 30 Juli 1831, uppförer Kongl. Kammar-Musikus Andreas Randel ifrån Stockholm, med benäget biträde af Musikaliska Sällskapet's Herrar Ledamöter och Kongl. Sjö-Artilleri-Korpsens Harmonister, en fullstämmig Vokal- och Instrumental-Koncert uti stora Frimurare-Salongen, hvarvid följande Pjeser komma att exeqveras: Första Afdelningen: No 1 Ouverture för Harmonie-Musik. No 2 Violin-Koncert af Kreuzer, exeqveras af Hr Randel. No 3 Aria utur Operan "Barberaren i Sevilla", af Rossini, sjunges af en Musik-Älskarinna. Nr 4 Norskt Thema med Variationer för Violin, Hans Kongl. Höghet Kron-Prinsen i underdånighet tillegnade och exeqveras af Hr Randel. – Andra Afdelningen: No 5 Ouverture för Harmonie-Musik. No 6 Romance af Randel med ord af Assar Lindeblad, sjunges af en Musik-Älskarinna. No 7 Fantasi för Violin öfver Nationalvisan "der Sweitzer Bub", komponerad och exeqveras af Hr Randel. – Biljetter á 32 sk. Banko st., försäljas i Hr Randels Logis på Storkällaren, äfvensom vid ingången till Koncerten, som börjas kl. 6 e.m.

Som framgår ovan skrev man Musik-Älskarinna och inte som numera kvinnlig musikamatör. Kongl. Sjö-Artilleri-Korpsens Harmonister var namnet på vad som senare organiserats om och allmänt kallas "Flottans musikkår" eller Marinens musikkår som det egentligen heter.

Utom violinkonserten av Kreuzer står också klart att en dito av Viotti hade han på repertoaren. Vid ett framförande i Riddarhussalen i Stockholm i okt. 1829 då en ung sångerska även framträdde var han alltså solist i Viottikonserten. Det som hände då var en sak som hänt många stora violinister. E-strängen, den så kallade kvinten brast. Det orsakade ett musikuppehåll. Publiken tog det enligt uppgift ganska lugnt. När det hela var åtgärdat fortsatte konserten sin gilla gång. I publiken fanns vid det tillfället en person som påpekade en sak. (Det var redan då känt att Paganini kunde genomföra en konsert på tre strängar då en råkat gå av). Det förklarades då att "om Randel varit ännu skickligare än Paganini borde han spelat konserten utan några strängar alls". Det fanns alltså humor även under 1800-talet. Påfallande ofta under dessa år ser man i konsertprogrammen att variationer eller fantasier på tema av någon tonsättare framfördes. Så var ofta även fallet vid Randels soloinsatser. Då den kände virtuosen Ole Bull var i Stockholm i nov. 1862 ser vi även där att musikstyckena var fantasi över motiv ur "Don Juan" och variationer över motiv ur Bellinis "Romeo och Julia". Dessa virtuosserier blev bara tillfällighetsverk och det var väl bara tänkt så. Men Ole Bull spelade dock då även traditionellt en violinkonsert av Paganini.

Lite uppgifter om Randels konsertviolin saxat ur Sydsvenska Dagladet 1886-11-13: "För att hålla Randel skadeslös härför lät hans höge gynnare kronprinsen (förmodligen fick Baillot förtroende att göra valet) inköpa en violin hvilken af Cherubini i egenskap af direktör egenhändigt till skyddslingen öfverlemnades. Inköpspriset för detta instrument har uppgifvits olika, dels 800 francs, dels 500 rdr b:co, hvilka summor på grund af myntvärdets fallande numera torde kunna uppskattas till minst dubbla beloppen. – Efter Randels 1864 timade frånfälle lät hans sterbhus bortlotta violinen, som vanns av en mäklarebokhållare, hvilken ej synes hafva intresserat sig för eller vårdat sig om densamma utan sålde den 1867 till konsertmästaren Jean Meyer, hvilken egde den till 1877, då han avyttrade den till violinisten Richard Hagemester. Från honom öfvergick den genom förmedling af musikhandlaren Julius Bagge till professorn vid Karolinska institutet m.m. Sten Stenberg. Med den noggrannhet som utmärker den exakte vetenskapsmannen, undersökte denne instrumentet och det är delvis hans anteckningar som ligga till grund för denna lilla uppsats. En tid efter professor S:s död såldes violinen till en person i Jönköping, hvarifrån den helt nyligen genom förmedling af en nära slägtning till Randel gått till Amerika, sannolikt för att aldrig återvända till Sverige. Priset har vid försäljningar tvenne gånger varit 1500 kronor; i Amerika torde den emellertid hafva betalats med ett betydligt större belopp. – Violinen ansågs i Randels och Meyers händer vara ett bland de yppersta konsertinstrument i hufvudstaden. Angående dess härkomst äro åsigtarna något olika. Anledning saknas ej till den förmodan att Randel sjelf ansett den vara, om än icke en äkta Stradivarius, såsom den är signerad (1727), dock af italienskt ursprung, och samma uttalades äfven af Randels mångårige kamrat i kungl. Hofkapellet J. Nagel. Deremot har aflidne instrumentmakaren F. Otto, af alla hufvudstadens violinamatörer känd för sitt säkra omdöme och minnesgoda öga, förklarar densamma vara förfärdigad af den som Stradivarii eftergörare berömde franske mästaren Piqué (omkr. 1790). Då violinen af Randel hemfördes, lär den varit belamrad med ett smutsigt lager af sammanbakadt hartz och damm. Detta hade vid ett par reparationer borttagits och aflägsnades fullständigt af professor Stenberg, hvarigenom det ursprungliga lacket framträdde med en rödbrun färg och af god beskaffenhet. Botten är af vacker lönn och i ett stycke. Hvem som än må hafva gjort instrumentet, visade det sig såsom en utmärkt violin af fulländad Stradivari-typ. En förträfflig stråke (af fransmannen Tourte), som tillhört instrumentet, men skilts derifrån, uppletades af professoren S. och lades på sin plats. – Ett visst vemod griper konstvännen, då han ser en "instrumenternas drottning" vandra ut ur landet, men han får tröstas af den sanna människokärleken, som unnar äfven bröderna på andra sidan Atlanten att glädjas af konstverket."

Skribenten tyvärr okänd.

Reflexioner: Om man antar att violinen i ovanstående var av Francois Piqué (1758-1822) så ser man att i Albert Fuchs kända bok "Taxe der streich-instrumente" från 1996 värderades en Piquéviolin från 80000 till 120000 Dmark. I dagens penningvärde (2019) bör man räkna med flera hundra tusen kronor, kanske en halv miljon. Det är förstås klart att för en äkta Stradivarius eller Guarneri del Gesu i dagens priser är det ju ändå en struntsumma. – Som det beskrevs ovan får man uppfattningen att violinen erhöll Randel efter studierna när han blivit bosatt i Stockholm.

I bouppteckningen efter Randel kan man skönja uppgift på att han ägde 2 violiner. Det är nästan självklart att en yrkesmusiker bör äga mer än en. Man får väl anta att det var den värdefullaste av Randels violiner det handlade om här. I ovanstående omnämndes violinbyggaren och luthiern Carl Wilhelm Friedrich Otto, född i Jena 1808, sedan verksam i Hamburg, Amsterdam, Köpenhamn, Göteborg och slutligen Stockholm. Han avled 1884. Han var mycket respekterad på sin tid och hans åsikt om Randels violin är intressant. Professorn Sten Stenberg (1824-1884) vid Karolinska Institutet som omnämndes var högt aktad och var även chef över hela Karolinska åren 1871-1884. Det verkar som han hade ett levande musikintresse.

I stora drag kan Randels yrkesverksamhet sammanfattas som så: 1828 fick han genast anställning som 1:e violinist i hovkapellet, 1838 blev han 2:e och 1861 1:e konsertmästare. 1844-1864 var han lärare i violinspelning på Musikaliska Akademiens undervisningsverk. - En av höjdpunkterna för Randel var 29 sept. 1860 då han som körsångsledare ledde en 400-mannakör, sammansatt av nio olika körer vid Gustav Vasastatyn utanför Riddarhuset i samband med minnesfesten efter Gustav I. (Gustav Ericsson Vasa avled ju 29 sept. 1560). Det skrevs bl.a. vid detta tillfälle: "Främst tågade Swea gardes och andra gardesmusikkorpsen, anförda af sina direktörer och spelande marschen "Låt dina portar upp, du minnenas ljusa tempelgård !" Näst efter musikkorpserna följde festkomiténs ledamöter och derefter de särskilda sångföreningar. Denna sångkör, den talrikaste man sett här i hufvudstaden, och hwilken anfördes af Professor Randel, utgjordes af omkring 400 sångare. Framför och på sidorna om denna afdelning af Swea orden, bärande framför sig ett banér med Swerges wapen".

Ur en recension i Aftonbladet 1833-07-13 gavs det både ris och rosor under rubriken Offentliga musikaliska nöjen: "Äfven sommarn saknar i hufvudstaden icke helt och hållet alla sådane, ehuru de vanligtvis, både i anseende till arangementernes betydighet och åhörarens mängd pläga stanna på en blygsammare ståndpunkt än vinterns. Vid Djurgårdsbrunn hafva redan 3 soiréer gifvits, nemligen en af Fröken Ugglä och en af den talangfulle Hr Lemming, men hvilka båda voro föga talrikt besökta. Den tredje, som i förrgår gafs af Hr Randel,

hade mera framgång; ty dess auditorium steg till mer än 200 personer, ett icke obetydligt antal, när man besinnar stället aflägsenhet, och det kulna otrefliga vädret denna dag. Hr Randel bekräftade vid detta tillfälle det omdöme som redan förut någon gång blifvit faldt över honom, nemligen att han, som exekutör, torde ha nått sin kulminationspunkt, hvilket tyckes vara något tidigt för en så ung virtuos, men hvilket omdöme ej torde kunna till hans fördel förändras, förrän hans spel vinner något mera säkerhet, man kunde kanske tillägga något mera grace, än det för närvarande röjer. Deremot synes han hafva ostridiga anlag som kompositör, och dessa utveckla sig för hvarje gång på ett mera glädjande sätt. Således utmärkte sig en af honom komponerad quartett, som här gavs, med mycken renhet i stilen, och i synnerhet dess Scherzo röjde qvickhet och genialitet. Vi påminner oss äfven ha hört af Hr Randel en ganska vacker aria och recitativ med obligat violin, och det skulle vara oss en särdeles tillfredsställelse, att i honom få helsa en Svensk tonsättare af någon högre rang. Måhända har en sådan bättre utsigter, än den dramatiska Författaren, emedan tonen nu är för musiken, och allt som har tonen för sig kan räkna på framgång. – Mamsellerne Ficker sjöngo en liten täck duett af Rossini, som exeqverades med både behag och tecken till fullkomlig instudering.” . .o.s.v.

Det fortsatte att bli mycket turnerande om somrarna för Randel. (Det blev regel under alla hans aktiva år). Han var ännu inte gift och for omkring med violinen på många sätt. 16 juli 1834 meddelades han utpasserad från Malmö till Köpenhamn. Den 25 juli är han där tillsammans med den kände cellisten Georg Andreas Gehrman. Han var född i Köpenhamn och kunde förstås visa Andreas tillrätta där. De bägge hade det gemensamt att bägge var födda 1806. De hade också blivt anställda i hovkapellet i Stockholm nästan samtidigt. De framträdde med kammarmusik i Köpenhamn. De drog sig senare hemåt mot Stockholm men på vägen passade dom på att framträda i Helsingborg som skedde omkring 9 augusti. Någon recension står tyvärr inte att finna.

Randels så att säga mera privata liv i Stockholm verkar innehålla några fakta som förbryllar. Där kommer uppgifter i både Aftonbladet och Stockholms Dagblad 1835-02-28 med lydelsen: "Vigde i Stockholm: Kammarmusikus A. Randel och Enkefru Barbara Wretfors, 22:e dennes." - Ja, han var ju varken konsertmästare eller professor ännu så titeln var ju rätt. Huset där Randel bodde i varje fall åren 1834-1836 ägdes av aktuarien vid Bergskollegium Anders Lorentz Wretfors (1797-1854). Han var gift med Sofia Magdalena Rundberg (1800-1836). Platsen var då kv. Svanen, motsvaras nu närmast av Mäster Samuelsgatan 63. - I huset bodde även C. J. L. Almqvist, då rektor vid Nya Elementarskolan. På så sätt fanns alltså en koppling till namnet Wretfors. Uppgiften måste vara en tidningsanka eller påhitt av någon skojare. Inte kan väl Carl Jonas Love Almqvist varit så simpel att han låg

bakom detta. Vem vet ?. Han kom ju senare i sitt liv att bli anklagad för både det ena och det andra, så att han tvingades fly landet. Platsen var vid Klara Strandgata, kvarteret Svanen. - Sedan kan inga liknande uppgifter upphittas förrän där det sant och korrekt tillkännages i tidningen Dagligt Allehanda och även i Aftonbladet 1839-06-26. "Kongl. Konsertmästaren A. Randel och Demoiselle Mathilda Laurent vigde i Stockholm d. 18 dennes." Lysningen inför vigseln tillkännagavs i Hovförsamlingen. Det var ju en ung hustru han fick.- Matilda Cecilia Laurent var född 20 febr. 1819 i Stockholm. Vigseln gjordes av Carl Wilhelm Cederberg (1807-1865), brudens morbror, som i sin tur var gift med Johanna Lovisa Almlöf, syster till en av de främsta skådespelarna under 1800-talet Nils Almlöf. Så föddes senare deras 7 barn efter hand.

Det tycks som om Randels bästa tid infaller på 1840-talet. Han hade ju avancerat till 2:e konsertmästare 1838. För publiken har han nu gott anseende. Det är ett intensivt arbete han lägger ned som konsertmästare, kammarmusiker och kompositör.

Den 8 april 1840 meddelas: På Kongl. Theatern uppföres Palm-Söndagen den 12:e dennes, till förmån för undertecknad, under Hr Kapellmästaren Berwalds anförande: *Första Afdelningen*: 1:o Sinfonie af A. F. Lindblad (första Allegrot). 2:o Violin-Concert af Baillot, exequeras af undertecknad. 3:o Scen och Aria ur operan Oberon af C. M. v. Weber, sjunges af Demoiselle Jenny Lind. 4:o Concerto för Piano-Forte af C. M. v. Weber, exequeras af M:lle Bergström. *Andra Afdelningen*: 5:o Scherzo ur ofwannämnde Sinfonie. 6:o Variationer för Sopranröst öfwer ett Schweiziskt thema, komponerade af A. Randel, sjungas af Fru Matilda Belhaar. 7:o Fantasie brillante för Violoncelle och Flöte, öfwer åtskilliga melodier ur Wihelm Tell och Den Stumma från Portici, komponerade af A. Randel, exequeras af Herrar Gehrman och Bock. 8:o Duett ur Operan La Straniera af Bellini, sjunges af H:r Günther och Belletti. 9:o Potpourri för Violin öfwer Svenska Folkvisor, komponerade och exequeras af undertecknad. *Tredje Afdelningen*: 10:o Overture till Operan Dido och Aeneas af Kraus. 11:o Ariadne på Naxos, Deklamatorium med Musik af Benda. : Ariadne på Naxos Dekl. utföres af M:lle Höggwist. Theseus A. på Naxos Dekl. utföres af Hr Almlöf. Oraklet A. på Naxos Dekl. utföres af Fru Wennbom.

Biljetter till wanliga priser, säljas alla dagar från kl. 9 f.m. till kl. 5 e.m. hemma hos undertecknad, boende uti hörnhuset af Artilleri- och Riddaregatorna å Ladugårdslandet, N:o 10, på nedra botten.

A. Randel.

/ Detta var i Jenny Linds tidiga karriär, då bara 20 åring. – Fantastiskt också att blivande publik fick besöka Randel och köpa biljetter i hans hem. Han flyttade enl. uppgift till denna plats i maj 1839. Platsen (kv. Havssvalget 3 och 4) motsvaras i

dag närmast av Artillerigatan 10. Han var som det hette ”Recett-tagare” och hade då själv stort ansvar för programmet. (Detta system försvann sedan på 1860-talet.) – Det blev fullsatt hus på teatern enl. recensionen. – ”Ladugårdslandet” var ett namn som år 1885 ändrades till Östermalm.

Så kunde det låta 1841-11-06: ”Randel ger i afton koncert. Så väl hr Randels wackra talang som exekutör, som hans förtjenster som tonsättare, böra tillförsäkra honom ett talrikt bifall. Programmet är waldt med mycken smak, bland annat tre nya kompositioner af koncertgivaren sjelf – en cavatina för tenorröst, en ouverture och ett solostycke för violin. Det är inte ofta man finner tonsättare med den mångsidighet som hr Randel. Han har dokumenterat sig som en komponist, såwäl för rösten som soloinstrumentet, quartetten och orchestern. Det behagliga i dessa kompositioner wittnar lika mycket om lyckliga naturanlag hos tonsättaren, som deras mångfald om flit och sann konstkärlek. – Det bör ej lämnas obemärkt, att hr Randel endast begär wanliga priser. Mången som har mindre talang, har wisat större anspråk.” - Åja, det är ju att ta i. Själv var han en man som såg mycket blygsamt på vad han kunde åstadkomma. För den stora stora publiken skulle hans genombrott och som han blev hågkommen för komma först 1846 med sånglustspelet ”Wermlänningarne”. Se ett särskilt avsnitt om det nedan.

Året 1847 fick Randel möjlighet att spela kammarmusik med en av Europas berömdaste violinister, Heinrich Wilhelm Ernst (1812-1865). Det blev lite omväxling förstås och gav nya impulser. Det framfördes bl. a. en av Beethovens Razumovskylvartetter. I detta sammanhang fick Randel spela 2:a violin för en gångs skull. 19:e oktober ägde konserten rum i De la Croix's salong. Musikerna var Ernst, Randel, d'Aubert och Sack. Om Ernst kan sägas att han i yngre dagar hade följt Paganini på hans turnéer. Emellertid kom Ernst snart att mogna till en även god kammarmusiker. Han beskrivs även som polyfon i sina egna kompositioner. På det sättet kunde dom tydligen spela tillsammans.

Under sommaren 1847 var det konsertturne till Jönköping, Karlskrona och Kristianstad. Det var Randel och sångerskan Wilhelmina Fundin och med sig hade de den då 15-årige Ludvig Norman som pianist, redan då mycket skicklig. Det verkar som att åren 1846 och 1847 var den tid då Randel var som mest aktiv. I dagstidningar då som mest omnämnd också. I dec. 1847 blev det ännu ett samarbete med Jenny Lind igen (det hade också varit 1843). Hon blev även tillägnad ”Hälsning till Jenny Lind” för sång med piano av Randel. I stråkkvartetter av Beethoven, Mozart, Haydn, F. Kuhlau höll vännerna Randel, Eduard d'Aubert, Adolf Schwartz och Theodor Sack ihop. Man skulle kunna tro att Randel kunde ta det lite lugnt dagarna kring 27 mars 1846 då premiären på Wermländingarne gick av stapeln. Men då var han väldigt engagerad med stråkkvartett, pianokvartett

(den 14-åriga L. Norman, piano) m.m. - En ganska känd violinkonsert av Ludvig Spohr "die Gesangscene", tillhörde solorepertoaren för honom. Även så Fjällsång, ett litet vackert stycke han gjort, ibland benämnd "Lied ohne vorte" förekom ofta, bara för att ta några exempel. Att göra variationer och arrangemang över svensk folkmusik var han mästare i. I sin tidigare karriär var han solist i en Viottikonsert. Kreuzer som han även spelat förekommer knappast numera förutom i samband med etydövningar. Musik av Maurer inte heller.

När vi så är inne på året 1846 tycker jag att man kan tänka på en av Randels ekonomiska gynnare från hans skoltid, nämligen Gerard De Geer (1787-1846), hovmarskalk och friherre. Han tillhörde denna släkt i Finspång som drev bergsbruk men just han blev inte så allmänt känd. Det blev emellertid en av hans söner, Louis De Geer (1818-1896). Han blev politiker och statsminister, ledamot i Svenska Akademien m.m. kring den tid då ståndsriksdagen avskaffades och tvåkammarriksdagen infördes (1866). Gerard De Geer och hans hustru Henrietta Charlotta emellertid uppmärksammade Andreas Randel (då med namnet Anders Pettersson) vid ett Karlskronabesök 1819. Av den anledningen blev de hedersmedlemmar i Karlskrona musiksällskap. Gossen fick följa med dem till Finspång, där det blev allmän skolgång i Linköping och så även musikstudier. När man läser om den disciplin som Gerard De Geers barn fick utstå i skolgången får man hoppas att det blev lite lindrigare för Randel. För honom var den musikaliska fostran viktigast. Latin och grekiska hoppas vi att han slapp lära sig. - Nu ska man tänka att Bergsbruket hade redan då ekonomiska problem. Gerard sponsrade emellertid både musiker och konstnärer och ansågs lite slösaktig därför. Han var dock redbar i sina affärer och var omtyckt. På 1850-talet tvingades släkten helt ge upp sina ägor och bergsbruket i Finspång som de innehållit i drygt 200 år. På grund av dessa ekonomiska problem blev det så att Gerard 1822 flyttade från Finspång och köpte godset Stjernholm i Nyköpings skärgård. Han lyckades hålla verksamheten flytande där, ägnade sig åt sport, jakt och fiske och sin lustjakt. Det som i detta sammanhang är av intresse emellertid är att Gerard De Geer om somrarna där bjöd hem sina musikvänner som Randel, Berwaldare, van Boom, Gehrmann, Schwenke m. fl. som stannade flera veckor och musicerade så det stod härliga till. Det hade varit tidigt i Randels karriär (1829) som han medverkat i det då spirande Mazerska sällskapet på Djurgården. Om ytterligare medverkan där från honom blir det sedan ganska tyst. Det är nog inte för mycket sagt att det i stället blev ett gemytligt och friare liv med musicerande hos Gerard De Geer med familj på det Stjernholmska godset som nämnts. - Under Gerard De Geers sista halvår, då hans kraft var bruten efter hustruns död flyttade han till Karlskrona där han avled i sept. 1846 vid 59 års ålder. (Sonen, Louis kom tyvärr för sent till hans dödsbädd). Hans hustru Henrietta Charlotta född Lagerstråle hade avlidit i slutet av 1843 av inre åkomma. Gerard hade ju sina minnen från den gamla örlogsstaden. Musik och

konst hade varit hans stora intresse. Han hade behaglig sångröst, spelade valthorn. Lärde sig spela cello först i vuxen ålder. Han ansågs vara god målare, både i olja och akvarell. – En av hans söner, Louis De Geer blev ju t. o. m. Sveriges första statsminister och skrev minnen ur vilka här har snappats upp en del fakta.

På godset Stjernholm kunde musikerna spela och tumla runt av hjärtans lust hos familjen De Geer. Bild: Wikipedia.

Den beskrivna platsen har sedan 1945 namnet "Stiftsgården Stjärnholm". Huvudbyggnaden är ännu i stort sett sedan byggnationen 1748 och från 1945 ägs anläggningarna av en ideell förening inom Svenska Kyrkan som kursgård med olika verksamheter. Namnet "Stjärnholms slott" har också förekommit.

Man kan fundera lite på hur det rent allmänt var i kulisserna på operan under Randels tid. Tvistigheter förekom. Ekonomiska problem fanns t. ex. som gjorde att utvecklingen ända till Randels senare verksamhetsår gick långsamt. Av operacheferna tycker man sig skönja att då Hugo Hamilton (1802-1871) var operachef åren 1844-1848 tycks tillfälligt ett gynnsammare klimat kommit till stånd. Han hade förordats av Oscar I. Han var friherre, varmt kulturellt intresserad och även verksam som konstnär (bland annat). I åtskilliga fall annars blev operachefer anställda i kraft av sin adliga ställning och inte på andra passande meriter. Men Hamilton var delvis före sin tid vilket förskaffade honom både vänner och ovänner. Han var en intressant man.

- En liten notis i Stockholms Dagblad 1847-02-08: "Uti fortepianospelning erbjuder sig ett yngre Fruntimmer att gifwa lektioner åt såväl nybegynnare, som försigkomne, för 10 rdr rmt i qwartalet, beräknadt efter 2 timmars lektion i weckan. Närmare underrättelse lemnar hr Koncertmästaren Randel, boende uti huset Nr 3 i Nybrobacken." (efter undersökningar framgår att platsen var kv.

Skravelberget Större 4, motsvaras idag närmast av Nybrogatan 3). Denna bostad verkar han ha haft i varje fall från 1840 och sedan ett tiotal år framåt. Då Randel senare anger sin bostad på "Smala gränd" verkar det icke vara ett officiellt namn utan motsvarar vad som närmast i dag är Nybrogatan 3. Det var emellertid i närheten av där Dramaten och Berzeli park finns idag. Den yngre kvinnliga pianopedagogen var alltså en bekant till Randel. Hennes namn förblir okänt. Man kan förstås undra varför presumtiva pianoelever skulle höra sig för i Randels bostad. Kanske var hon pianist och även hushållerska där. ? Troligare är nog att Randel fick vara ett stöd för henne med tanke på att det rådde inte näringsfrihet ännu och det kunde väcka ont blod. Det blev det först år 1864.

Om vi fortsätter till året 1848 framgår att Randels kammarmusikspel blivit mera blandat. Han hade nu blivit mycket uppmärksammad, bl. a. för sånglustspelet "Värmlänningarna". I kammarmusik blir det nu inte bara i mindre format. Utöver stråkkvartett framför han t.ex. Beethovens kvintett i C-dur. Då var musikerna Randel, d'Aubert, Schwartz, Torsell och Sack. Det var i april det framfördes på De la Croix's salong. Bl. annat en nonett av Spohr spelades på Kungl. Teatern i februari. För att nämna musikerna där så var det Randel, Schwartz, Sack, Müller, Winkler, A. Gelhaar, Böhme, Grobow och Heydonreich. Det var alltså på violin, altviolin, violoncell, kontrabas, flöjt, oboe, klarinett, fagott och horn.

Året 1849 kom en serie med endast stråkkvartett till stånd. Detta meddelades i Stockholms Dagblad 1849-12-08: "Undertecknades Första Quartett-Soaréen blifwer i dag Lördag den 8 December, kl. half 8 e.m., uti Salongen i Brunkebergs hotel." - Det framgår att det blir en serie på 6 konserter som de fyra musikerna skall göra tillsammans. Det var en stor satsning.

Program:

1:o Quartett, C dur, af Haydn. 2:o Quartett, F dur, af Mozart. 3:o Quartett, C dur, Nr 9, af Beethoven. – Subskriptionsbiljetter á 5 rdr banko för alla 6 Soiréerna äro att tillgå i Hr A. Hirschs Musikhandel. – Särskilda biljetter säljas endast åt resande, hwilka kunna erhålla sådana, á 1 rdr 16 sk. Bko Soiréedagen från kl. 10 till 2, hemma hos Th. Sack, boende uti huset Nr 11 wid Regeringsgatan 2 tr. upp.

A.Randel. E.d'Aubert. J. Meyer. Th. Sack.

Den nästa och således andra kvartettsoiréen ägde sedan rum den 29 december. Då var det Haydn, Mendelssohn och Beethoven på programmet. Så gick det vidare som planerat.

1850 skriver en musikrecensent ett längre avsnitt i Snällposten om Musikaliska Akademiens verksamhet. De knappa ekonomiska resurserna som finns, 3000 Rdr för året anses som "en droppa i hafvet". Det konstateras att lärarna inte kan leva på enbart den lönen de får där. Bondeståndet anses vara det som mest vill hålla tillbaka anslagen. – Verksamheten är fördelad på 5 klasser: Harmonilärans, Pianots, Orgelns, Sångens och Violinens. Anmälaren påtalar bristen på ytterligare 2 klasser, nämligen Violoncell och Blåsinstrument. Vid det tillfälle det här handlar om, början på januari var det uppvisning av musikeleverna och man förvånades över de resultat som ändå blivit trots de knappa resurserna. De lärare i de 5 klasserna som fick beröm var Drake, van Boom, Ericsson, Cronhamn och Randel.

Snällposten 1850-08-24: "Herrar Randel, d'Aubert, Meyer och Sack hafwa i dessa dagar slutat sin quartettresa i landsorten. Öfwerallt har man med största intresse omfattat företaget och de förtjenstfulla artisterna hafwa rönt en framgång, som långt öfwerträffat deras förhoppning." - Deras resa hade varit visade det sig, från Stockholm till Linköping (7:e juli), Wexiö med konsert där 11:e juli. Så en avstickare till Ronneby brunnssalong och konsert där må. 22 juli. Byggnaden är sedan länge borta (Gamla brunnshotellet kom till först senare 1897 och brann ned 1959). Därefter till Karlskrona där det gavs kvartett 25 juli i Frimurarlogens stora salong. Under vistelsen i staden där fick de bo hos Johan Thomas Byström, Östra Köpmansgatan 21, ordf. i Karlskrona musiksällskap tillika en av cheferna på Örlogsvärvet. Sedan fortsatte resan vidare till Karlshamn med konsert 26 juli i Stora stadshussalen där. 2:e augusti Göteborg. Så även andra städer. Hur alla dessa resor ute i landet gick till är det svårt att få uppgifter på. Redan vid denna tid gick bevisligen ångfartyg i reguljära turer mellan ett flertal kuststäder. Göta kanal m. m. hade även båttrafik, skruvångare som det benämndes. Ekipagen med hästdroskor var förstås vanliga. Och gästgiverierna hade fortfarande sin funktion. Hur deras resor gick till är alltså oklart. – På det sättet är det lite svårt att komma Andreas Randel så att säga in på livet. – Men en annan sak: En uppgift ger vid handen emellertid, nämligen att han begagnade snus. Ur Stockholms Dagblad 1852-02-25 tillkännagavs: "Under gåendet från Operahuset åt Ladugårdslandet borttappades Tisdagen den 24 Februari en Silfwersnusdosa, refflad och märkt med bokstäfverna A. R. Den som upphittat nämnde dosa, erhåller hederlig wedergällning, om densamma aflemnas uti huset Nr 2 i Smala gränd, 2 tr. upp, der Konsertmästaren A. Randel efterfrågas."

Året 1852 verkar Randels stråkkvartettspel minskat. Det blev tydligen mera blandad verksamhet. Beethovens sköna sextett framfördes t. ex. Den i Randels

kvartett dittills verksamme cellisten Theodor Sack från Hamburg tvingades avbryta sitt cellospel 1853 till följd av ett armbrott. Han hade haft en blandad verksamhet och så var det ibland på den tiden. Han föddes 1818 och var först grosshandlare. Anställdes i Hovkapellet 1844. Han blev ledamot i Musikaliska Akademien och var gift med Hedvig Eleonora Berwald. Denne trogne cellist blev senare ersatt av t.ex. Adolf Fredrik Book (1841-1920) i Randels kvartett, i varje fall kring 1860 då han blev 19 år.

I mars 1853 blev Randel tillfälligt sjuk och det var ovanligt hittills. Ett meddelande i Aftonbladet 1853-03-08 tillkännager: "Hr konsertmästaren Randels konsert på Kongl. teatern sistl. Söndag gafs för fullt hus. Ett sådant företag är för konstnären önskvärdt ej blott för den materiella fördelens skull, utan ock att inför ett talrikt och bildadt auditorium få utveckla den mest intressanta och artistiska sidan af sin talang. Ett oblidt öde nekade hr Randel detta sednare, i det han aftonen före konserten hemsöktes af ett allvarsamt sjukdomsfall (som numera dock i det väsentligaste lärer vara häfdt), hvilket beröfvade publiken njutningen såväl af hans talang som af den förträffliga concerten af Viotti, hvilken skulle utgjort hr R:s inträdesnummer. Emellertid återstod för konsertgifvaren att producera sin tonsättareförmåga, hvilket skedde genom den jubelouvertyr som öppnade konserten. Denna komposition är till en del grundad på svenska och holländska folksånger, som bilda introduktionen och strettan, men ger derjemte ock en allegrosats af egen uppfinning, hvilken utgör verkets egentliga kärna." – så långt direkt citat. Randels mångåriga pultbroder Eduard d'Aubert kom så att fylla ut programmet delvis med violinsolo. – Det som i övrigt utgjorde den konsertens huvudnummer var annars Beethovens pastoralsymfoni, en symfoni som sades att Randel hade i kärt minne från sina läroår i Paris. Vi kan se hur detta verk kungjordes inför publiken: **Sinfonie Pastorale, af L. van Beethoven.** A) Första Allegro. (Fröjdefulla känslor väckta vid ankomsten till landet.) B) Andante. (Scen vid bäcken.) C) Scherzo. (Landtfolkets glada sammanträffande.) D) Finale. (Åska och storm; glädje och tacksamhet efter stormen.) - Ja, det är ju ett älskat verk.

Tillkännagivande i Malmö Tidning 1853-12-10: "Carlskrona. Herr Prosten Feuk har emottagit 804 Rdr 32 sk. Bko samt två dukater, utgörande kontanta behållningen efter den konsert, som i Stockholm blifwit af Hr Konsertmästaren Randel arrangerad, till förmån för de genom Choleran föräldralösa barn här i staden." – Det var på detta sättet Randel tänkte på sin gamla hembygd. Koleran hade farit hårt fram. Särskild kolerakyrkogård blev då även anlagd i Karlskrona. Lars Feuk var kyrkoherde i Karlskrona stadsförsamling 1846-1859.

Tillhörande konsertprogram:

Kongl. Teatern.

Med benäget biträde af Kongl. Teaterns Lyriska och Dramatiska Artister samt Kongl. Hof-kapellet, under Herr Hofkapellmästaren **Feronis** anförande, gifver undertecknad, Lördagen den 19:de dennes, till förmån för de i min födelseort **Carlskrona**, genom kolerafarseten blifne fader- och moderlösa barn (circa 400 till antalet):

En Musikalisk-Dramatisk Representation,
af följande innehåll:

Första Afdelningen:

1:o OUVERTURE till »ATHALIA», af **Felix Mendelsohn-Bartholdy**.

2:o PROLOG, deklameras af Herr Almlöf.

3:o CONCERT-OUVERTURE, af **A. Handel**.

4:o »En Hustrus bästa politik», Proverbe i 1 Akt; öfversättning från »LA DIPLOMATIE DU MÉNAGE», af **Caroline Bertou**.

Andra Afdelningen:

5:o INTRODUCTION OCH THEMA MED VARIATIONER för Violin, komp. och utföres af undertecknad.

6:o ARIA ur Operan »LA GAZZA LADRA», af **Rossini**, sjunges af Fru **Mathilda Gelhaar**.

7:o »QUANDO CORPUS», Quartett för Sopran, Alt, Tenor och Bas, ur »STABAT MATER», af **Rossini**, sjunges (utan ackompagnement) af Demoisellerna **Michal** och **Walin** samt Herrar **Strandberg** och **Walin**.

8:o ARIA ur Operan »I PURITANI», af **Bellini**, sjunges af Demoiselle **Michal**.

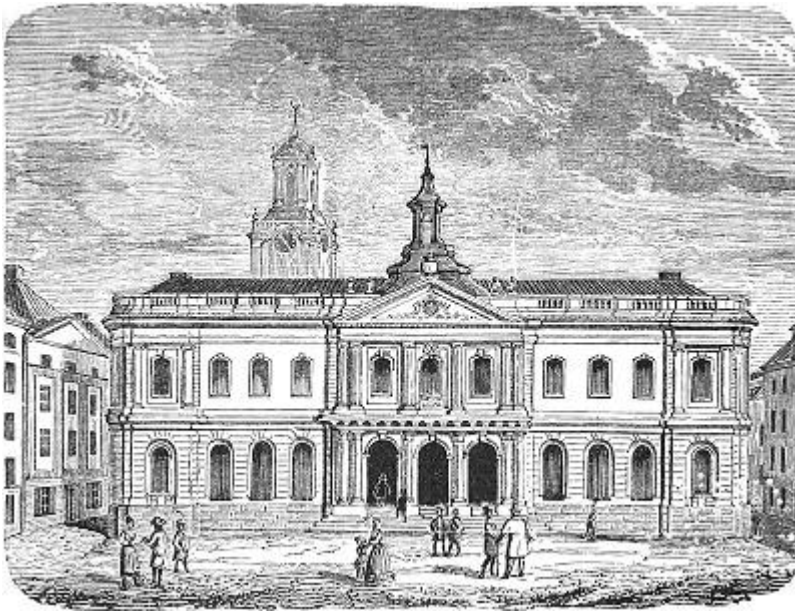
9:o FINAL ur 1:sta Akten af Operan »VATTENDRAGAREN», af **Cherubini**, utföres af Demoisellerna **Michal** och **Fundin** samt Herrar **Strandberg**, **Walin**, **Lundhergh** och **Uddman**.

Biljetter, till vanliga priser, säljas alla dagar, från kl. 10—2, uti huset N: 3 vid Nybrogatan å Ladugårdslandet.
ANDREAS RANDEL.

Musiklivet i Stockholm på Randels tid var ganska rikt, men vad det gäller en komplett yrkesorkester med symfonisk besättning så fanns bara Kungliga Hovkapellet. Dess begynnelse var ju redan på 1500-talet men det är ju en annan historia. Någon kritik över hovkapellets verksamhet framkommer ganska sparsamt. Det var inte så mycket man hade att jämföra med. Musikrecensenter kunde kritisera varandra sinsemellan. Vissa av dem ansåg att en musikrecensent borde själv vara en förnämlig musiker om man kunde ta honom på allvar. Andra ansåg sig ha en pedagoguppgift och skriva för att undervisa och lära upp den förment obildade publiken. Det var förstås mest på sångarnas prestationer på den lyriska scenen som det delades ut ris eller rosor.

Det var på Randels tid så att på Kungl. Teatern framfördes både teater och opera på scenen. Man ser ett visst mönster i musikplaneringen på så sett att då där t. ex. var teater och hovkapellets uppgift kanske inte varit mer än att framföra någon mellanaktsmusik så kunde det ett par dagar därefter följas av en som det brukade heta "fullständig vokal- och instrumentalkonsert". Musikerna var ju då ändå på plats i staden. I just de sammanhangen kunde Randel ofta komma fram i rampljuset. Han introducerade då även egna kompositioner med orkester eller

ren kammarmusik. Det var förstås olika musiker som framträdde där. Dessa evenemang kunde äga rum i exempelvis Börssalen eller Riddarhuset i Gamla stan, Kirsteinska huset, De la Croix's salong, Djurgårdsbrunn med fler platser.

Börshuset i Gamla stan 1863, ibland konsertsal. Okänd konstnär.

I nutid är det platsen för Svenska Akademien.

Entreaktsmusiken (= mellanaktsmusiken) hade vållat en del kritik. Vi kan se lite intressanta synpunkter på detta från Stockholms Dagblad 1855-01-08:

”Den, som de sednare åren besökt de dramatiska spektaklerna å Kongl. Theatern, har ej kunnat undgå att finna en stor bristfällighet wid arrangerandet af de s.k. ”entreakterna”. Åhöraren har undfägnats med sådana musikaliska produkter, som endera jagat honom på dörren eller, i bästa fall, twingat honom att med ifwer deltaga i den högljudda konversationen. Orsaken härtill har varit att söka dels heruti, att musiken wid dessa entreakter turwis anförts af 3:ne särskilda personer, som, utan att rådgöra med sig själf eller andra, blott ”tagit i högen”, som man säger, dels uti en wiss nonchalance, som ansett alla repetitioner för detta ändamål öfwerflödiga. Det skall således utan twifwel glädja den spekta-kelbesökande publiken att erfara, det denna bristfällighet af den nuvarande direktionen blifwit från och med detta års början afhjelpat. Anförandeskapet har blifwit lemnadt åt konsertmästaren A. Randel ensam, hwars kända smak bör blifwa en borgen för ett godt wal af musikstycken, helst som han derwid äfwen eger att rådföra sig med herr Foroni och fått sig tillagd rättighet till behöfliga repetitioner. Direktionen har äfwen widtagit det arrangemang som sedan länge existerat vid alla större theatrar i Europa, att mot ett wisst bestämt arfwode låta någon af orchesterns skickligare ledamöter uppträda i ett eller annat solonummer mellan akterna. Bland flera

widtagna förändringar vid Kongl. Theatern, hwaraf hedern tillkommer dess nuwarande styrelse, är detta wisseligen en, som skall tillwinna densamma allmänhetens synnerliga tacksamhet.”

-gg-

Av ovanstående att döma var det så att säga en fjäder i hatten för Randel. Det var ju verkligen smickrande. – Nej, det verkar vara väldigt svårt att upptäcka om han fick någon direkt kritik. Kanske det berodde på hans blida och sympatiska väsen. - En liten kritik en gång, och då får vi gå tillbaka ända till då han bodde inne i Karlskrona som 12-årig gosse hos tillfällige vårdnadshavaren musikdir. Johan Herman Mankell. Han klagade då på att gossen inte ”höll sig hemma om aftnarne”. Denne Mankell var musikdirektör vid Kungliga Flottans musikkår (som det numera kallas) och hade klarinett i huvudsak som huvudinstrument.

Som ett exempel på initiativ av Randel när han fortfarande var i sin krafts dagar kan vi se här. Han konfererade med dirigenten Foroni om passande repertoar. Utöver orkesterspel vid operaföreställningar kan vi se konsertprogrammet från 1855 enligt nedan:

Kongl. Theatern.

Med benäget biträde af Kongl. Theaterns lyriska artister samt Kongl. Hofkapellet, under herr Hof-kapell-Mästaren och Riddaren Foronis anförande, gifver under-tecknad, Påskdagen den 8 April:

En stor Vocal- och Instrumental-Concert,

Då följande kommer att utföras:

Första Afdelningen:

1:o Jubel-Ouverture, komponerad af undertecknad.

2:o Aria ur Operan ”Don Juan” (Donna Annas, i 4:de Akten) af Mozart, sjunges af Demoiselle Michal.

3:o Violin-Concert, af Rode, utföres af undertecknad.

4:o Aria ur Oratoriet ”Stabat Mater”, af Rossini, sjunges af herr Strandberg.

5:o Concert-Allegro för violin, af de Beriot, utföres af undertecknad.

6:o Aria ur Operan ”Rigoletto”, af Verdi, med instrumentation af J. Foroni, sjunges af Demoiselle Michal.

7:o Introduktion och Svenska Polskor från Blekinge och Wermland, dels komponerade, dels arrangerade för stor Orchester af undertecknad.

Andra Afdelningen:

8:o Sinfonie Eroica, af L. van Beethoven, innehållande a) Allegro con Brio. b) Marsch funebre. c) Scherzo; Allegro vivace. d) Allegro finale.

Biljetter, till wanliga priser, säljas alla dagar, från kl. 9 f.m. till 4 e.m., hemma hos undertecknad, boende wid Smala gränd å Ladugårdslandet, huset Nr 2, två trappor upp.

Andreas Randel

Det var inget ovanligt vid konserter som Randel själv svarade för, att biljetter köptes i hans egen bostad. Vad man väl knappast kan förvänta sig i våra dagar är att polskor från Blekinge och Värmland kan framföras tillsammans med en Beethovensymfoni. Platsen Smala Gränd torde vara ett smeknamn för del av Grev Turegatan och just där lite norr om Berzelii park. I dag får platsen närmast anses vara Nybrogatan 3. Där är helt ändrat idag. Namnet Ladugårdslandet ändrades till Östermalm år 1885.

När det gäller kommunikationer framgår att i jan. 1855 blir telegrafnät utbyggt mellan Sveriges viktigaste städer och förbinds via kabel under Öresund med Europa. Det blir i varje fall praktiskt för Randel då han senare 1858 ska resa utomlands. Det är ju helt klart att ångfartyg gick i reguljära turer mellan åtskilliga Svenska kuststäder redan under 1850-talet. Det är ganska oklart hur Randel färdades på sina många resor. När han bodde vid Klara Strandgata fanns ett diligenskontor där transport med häst och vagn kunde beställas nära där han bodde. Vid en resa emellertid framgår dock att han for med ångfartyget Linköping på kvällen från Stockholm till Linköping 18 aug. 1857. Någon konsert blev där inte av på grund av en sångerskas sjukdomsfall och även andra anledningar. Resan fortsattes så istället dels till Motala och dels till Söderköping och Randel åtföljdes av en utmärkt yngre musicus och skicklig orgelspelare J. A. Ahlström. Det blev en bejublade turne. Även sångerskan M:lle Fundin anslöt sig också då på vissa platser.

Tidigare hade Randel haft bostad ganska nära Kirsteinska huset. Han kom senare att flytta till och med i samma kvarter som Kirsteinska. - Efter en sångrepetition där kom en notis i Stockholms Dagblad 1861-04-26: "Wid Sällskapet P. Bricoles sång-repetition Måndagen den 15 dennes bortbyttes en Rörkäpp mot ett Paraply. Ombyte kan ske uti huset No 8 wid Clara Strandgata, nedra botten då Professor Randel efterfrågas." 1857 fick Musikaliska Akademien hyra lokaler i Kirsteinska stora byggnad; se kartbild nedan, men hade dock inget eget hus ännu.

Par Bricole var och är fortfarande en ordensverksamhet som härstammar från 1700-talet och där Carl Mikael Bellman m.fl. var grundarna. Manskören i detta

sammanhang grundades året 1829 och är fortfarande verksam. Då Randel var ledare där 1853-1862 kom ett flertal av sångarkrafterna vid Kungl. Operan med så det blev nog god klass på det hela. Efter Randel kom August Söderman m.fl. att bli körledare där. Par Bricoles beskyddare är enligt statuten H.M. Konungen.

Ett annat uppdrag för Randel var som ledare för andra livgrenadjärregementet i Linköping. Där var han åren 1838-1856, företrädesvis under somrarna då lyriska scenen på Kungl Operan hade ledigt. I juni 1843 kom uppgiften om att Randel blivit utnämnd till musikdirektör där även om han formellt redan varit en av ledarna vid kåren i fem år. Det året lyckades han t.o.m. engagera Jenny Lind där. Genom en brevväxling emellan då Jenny Lind först var engagerad på annat håll blev det till slut konsert i Sankt Lars kyrka i Linköping. Det meddelades sålunda: "Den concert, som årligen här brukar gifwas af Lifgrenadierregementernas Musik-corpser och till förmån för dessa corpsers Enke- och Pupillkassa, inträffar i år den 13 Augusti. Direktör Randel anför concerten och mamsell Lind hitväntas från Stockholm." - Där blev till och med två konserter, både 13:e och 14:e augusti och beskrevs sålunda: "Herr Günter, Mamsell Lind och Lifgrenadierernas musikcorpser under anförande af hr Randel hafva i dessa dagar gifwit hvar sin concert härstädes, allesamman för fullpackade hus. Äfwen den utmärkte skådespelaren Dahlqwist som här gifwit theatraliska representationer, har haft att fägna sig åt ett talrikt auditorium och lifliga bifallsyttringar." - Nu var ju det ingen recension och det behövdes väl inte med tanke på den stora världsstjärnan "Den Svenska näktergalen". För Randels del måste det ha varit stort. Just då gällde det inte Kungl. Teatern utan musiken i Linköping där han själv var ledare. Vi kan se programmet den 14:e augusti som direkt var sammansatt och signerat av Jenny Lind själv:

Concert.

Måndagen den 14:de Augusti 1843 kl 5 e.m. gifver undertecknad uti S:t Lars eller Landskyrkan i Linköping, med biträde af Kongl. Lif-Grenadier-Regementernas Musik-Corpser, och åtskillige i Orten vistande Herrar Amateurer samt under Herr Concertmästaren A. Randels anförande, en fullstämmig VOCAL- och INSTRUMENTAL-CONCERT, då följande stycken komma att exequeras:

Första Afdelningen:

1:o Overture till Operan La Reine d`un jour af Adam. 2:o Aria ur Sömngångerskan af Bellini, sjunges af undertecknad. 3:o Aria af Donizetti, arrangerad för Ventil Tenor-Basun, exequeras af Herr L. Westerdahl. 4:o Aria ur Operan Norma af Bellini, sjunges af undertecknad. 5:o Thema med variationer, componerade och arrangerade för Clarinette af A. Randel, exequeras af Herr Löfgren.

Andra Afdelningen:

6:o Stor Sinfonie af L. van Beethoven. 7:o Duett ur Operan Robert af Normandie, af Meijerbeer, sjunges af Herr Julius Günther och undertecknad. 8:o Thema med variationer för Ophicleide af Thiek, exequeras af Harmonisten Österman. 9:o Aria ur Årstiderna af Haydn, sjunges af Herr Julius Günther. 10:o Solo för Ventil-Trumpet, exequeras af Harmonisten C. A. Nilsson. 11:o Aria ur Operan Niobè af Puccini, sjunges af undertecknad.

Biljetter á 1 Rdr Bko stycket finnas hos Herrar Bäckström & Westman till kl. 3 e. m. samt sedan vid ingången till Concerten. Kyrkan öppnas kl. 4 e. m.

Jenny Lind

Av programmet i ovanstående kan man väl inte tänka annat än att en hel del stråkmusiker, troligen även amatörer som ju också nämnts måste ha funnits med, i varje fall i symfonin. Några år före Randels ledarskap där i Linköping hade den eminente klarinettisten Bernard Crusell varit musikdirektör där. - Hur kunde nu Randel handskas med en blåsorkester kan man undra. Det var ju violin han var utbildad på. Man kan konstatera dock att i hans tidiga tonår var den militäre musikdirektören i Karlskrona Johan Herman Mankell hans vårdnadshavare. Som instrumentalist var han i huvudsak klarinettist. Där kan ju ett och annat lärospån kommit honom till godo. Sedan mår väl det praktiska arbetet i Hovkapellet givit åtskilligt.

Samarbetet mellan Jenny Lind och Andreas Randel hade tydligen fallit i god jord. I Dagligt Allehanda 1847-12-07 hette det, och denna gång var det Randel som stod för underskriften: KONGL. THEATERN.- Med benäget biträde af M:lle LIND samt Kongl. Hof-Kapellet, under Herr Hofkapellmästaren och Riddaren Berwalds anförande, gifver undertecknad å Kongl. Theatern, nästa Tisdag den 14 dennes, En Vocal och Instrumental-Concert- De personer som antecknat sig till billetter behagade uttaga dem Fredagen den 10 dennes, från kl. 10 f. m. till kl. 4 e. m. hemma hos undertecknad, boende vid Smala gränd å Ladugårdslandet, Huset Nr

2, två trappor upp. De öfverblivne billetterne säljas Måndagen från kl. 10 f.m. till 4 e.m.

Andreas Randel

Prov på Randels skrivstil, Stockholm 27 nov. 1857.

Kan jag ej nog visa mig tacksam o för den hertigliga
hellsningar till dem, afven sam min Vördnad
för hela Musikövnings sällskapet. Någon ord
torde jag få utbrida mig innan jag afleverar
Quartetten Manuskriften till Hirsch.

Troval me för denna gången; Spetikel
timman är inne och jag öfrigt är mycket brödska
på ferde. Koralat slarpet bider

Tillgifne Vannen
A. Randel

Stockholm d. 27^{de}
November 1857.

Andreas Randel var i Härnösand med kvartettspel 1856. Han tackar i ovanstående brev för att Musikövnings-sällskapet där låter bekosta tryckning av hans stråkkvartett i G-dur. Blygsam som han var skrev han om kvartetten som "Ett enkelt Opus", trots fullt utvecklade med 4 satser. Tryckningen blev gjord av den på sin tid kände Abraham Hirsch 1858.

Musikaliska Akademien förde länge en blygsam tillvaro då Gustav III grundade den 1771. Utbildningen av organister och kantorer prioriterades mest. Ja, kyrkan var ju ganska mäktig på den tiden. Gustav III blev snabbt mest intresserad av Kungliga Operans verksamhet. Däremot blev musikutbildningen styvmoderligt behandlad. Många musiker till Operan anlätades från utlandet. Först vid mitten av 1800-talet, under Randels senare verksamhet började utvecklingen på Musikaliska Akademien ta fart. Att Oscar I sedan länge var intresserad av hur det gick för Randel vet vi men även hertigen av Östergötland (blivande Oscar II) blev intresserad av Randels verksamhet och hur det gick för hans elever.

Det stod sålunda att läsa i Jönköpingsbladet 1860-05-03 "Hertigen af Östergötland hade i fredags till sig inbjudit professorerna vid Musikaliska Akademien van Boon och Randel samt deras elever, (hvaribland I. von Lühmann, son af musikdirektören vid Jönköpings regemente), hvilka senare derwid finga för Hertigen aflägga prof på sina framsteg."

Från den blivande kungen Karl XV, (kung från 1859) var det ganska tyst i detta avseende. Han visade inga större intressen i den vägen. Som kung fick han regeringen emot sig och då närmast Louis De Geer och Johan Gripenstedt.

1854 fick även kvinnor antas som elever. I en liten notis meddelades i jan. 1856: "Fruntimmers-eleverna wid K. Musikaliska Akademien hafwa af erkännasamhet för sin lärare i körsångklassen J. P. Cronhamn, förärat honom till julpresent ett par dyrbara silfwerljusstakar". Det var också han som borde ta åt sig äran. Han hade nämligen föreslagit att även flickor skulle få vara elever i sångklassen. Jöns Peter Cronhamn (1803-1875) hade flera skilda uppdrag. När Randel dirigerade Par Bricole var han med och sjöng i kören. Han var också Musikaliska Akademiens sekreterare under många år. Vid undersökning om Randel fick några kvinnliga elever i violinklassen så ger det negativt resultat. Under året 1859 fanns i varje fall ingen. I violoncellklassen var det lika illa. Under dessa år var det allmänt så att kvinnliga elever samlades kring sång, piano och orgel. Pojkar däremot var ganska jämt fördelade på alla sorters instrument och över alla klasser. - Hovkapellet som hade mycket äldre anor var officiellt stängt för kvinnor fram till 26 okt. 1726. Det blev 2 speciella undantag, nämligen Maria de Croll åren 1702-1710 (avled 1710 i pesten) och Anna Maria Ristell året 1714. De betecknades "diskantister" och hade rankats i rivalitet före sina kolleger pojksångarna. Första fast anställda kvinnliga musikern i Hovkapellets orkester (bortsett från harpister) var violinisten Edith Wohl, (tidvis konsertmästare) men då är vi ända framme i året 1952. - År 1866, lite efter Randels död blev verksamheten så komplett att den officiellt blev uppgraderad till musik-konservatorium. Bara ca 8 år dessförinnan hade äntligen undervisning kommit i gång även på Violoncell och blåsinstrument. - Efter organisatoriska förändringar är namnet sedan 1994 Kungliga musikhögskolan i Stockholm (KMH). Musikaliska Akademien är numera sedan 1971 en fristående institution, skild från undervisningen men med många hedervärda utländska och inhemska medlemmar som i och för sig kan vara musklärare.

Från 1830-talet fick Musikaliska Akademien använda några lokaler i det som benämns arvfurstens palats, en pendang till operan men på västra sidan av Gustav Adolfs torg. Det blev slut med det 1856 och från 1857 fick man hyra in sig i Kirsteinska huset i stället (se nedan). Huvudsakligen berodde det väl på att blivande Oscar II med sin Sofia flyttade in i palatset då. Man kan erinra om hur det varit alldeles i början av 1800-talet. Sveriges ekonomi var dålig efter kriget mot Ryssland och Gustav IV var ju ingen vän av kultur. Han lyckades stänga ned det mesta av operans verksamhet. Han ville till och med låta riva opera-byggnaden. Emellertid blev han ju avsatt och transporterad utomlands. Men det är en annan historia.

Arvfurstens palats på 1880-talet. I modern tid tillhåll för utrikesdepartementet.
Bild: Stockholmskällan

Det tillkännagavs i juni 1858: "Läraren wid Musikaliska Akademien, Koncertmästaren A. Randel har erhållit ett reseunderstöd af 750 rdr rmt, för att under innevarande sommar företaga en resa å Kontinenten, för inhämtande af närmare kännedom om utlandets musikalska undervisningsanstalter".

Det var alltså 1858 han på så sätt kunde fara till Tyskland och Frankrike. Det förklarades att Randel skulle studera de musikalska läroanstalterna i Leipzig, Prag och Paris för att kunna föra med sig uppgifter som kunde bli till nytta i Musikaliska Akademien i Stockholm. Impulser av det hela kom väl till stånd även om inte direkta uppgifter är tillgängliga. Vid Randels resa skickade han bevisligen ett meddelande från Dresden (telegraf var då helt nytt). Han förklarade där då att när han senare företog sin resa från Paris till Stockholm skulle han vara hemma där då den 30 juli och då medverka i en konsert. Under detta året ökade också anslagen från riksdagen och det var mycket tacksamt. – Det hade tidigare funnits undervisningsklasser i Harmonilära, Piano, Orgel, Sång och Violin. Vid denna tid tillkom alltså också klasser för Violoncell och Blåsinstrument.

Jacopo Foroni (1825-1858) Ludvig Norman (1831-1885)

Kapellmästaren vid Kungl. Teatern J. Foroni avled 1858 och det meddelades i sept. att den lediga kapellmästarbefattningen tills vidare skall komma att skötas alternerande av herrar August Berwald och Randel. Nu blev det en mycket tillfällig lösning för ganska snart inträdde Ludvig Norman som t.f. kapellmästare 1861. År 1859 konstateras också att läraren i violinspelningsklassen Andreas Randel, läraren i körsångklassen J.P. Cronhamn samt läraren i orgelspelningsklassen G. Mankell av Akademien utnämndes till professorer. Det bör nämnas att Jacopo Foroni, en italiensk kapellmästare (1825-1858) var hovkapellmästare vid Kungl. Teatern 1849-1858 och under hans ledning inträdde en konstnärlig uppryckning på Operan. Han introducerade Verdis Macbeth (1852), Rossinis Wilhelm Tell (1856) för Stockholmspubliken. Så även Beethoven. Han var en god pianist tillika. Han blev alltså bara 33 år. Sen gällde det alltså för Randel under en kort tid att till hälften ersätta tomrummet efter Foroni. I dagspressen framstår mellan raderna åren 1858 -1861 väldigt pressande för Randel. Det anses väl allmänt att han tog på sig för många uppdrag. Han blev ju bara 58 år och avled 1864.

Så kom då året 1859 då Randels vän och gynnare sedan barndomen, Oscar I avled. Med musiken vid jordfästningen bidrog både A. Randel och Ignaz Lachner som kompositörer med särskild sorgemusik. Ja, det var en stor tilldragelse då. Vi ska väl inte redogöra för ceremonin här som skedde i Riddarholmskyrkan den 8:e augusti. En detalj som kan vara av ett visst intresse är belysningen i kyrkan. Det noterades att "Kyrkan uppbäres af inalles 1400 lågor, men om ljusintensiteten med medverkan af gasbelysningen i fonden medräknas, motsvarar belysningen den från 4000 ljus". – Ur änkedrottning Josefinas hand erhöll därefter hovkapellmästaren Lachner och professorn Randel vardera en medalj i guld, med Hennes Maj:ts bröstbild på ena sidan och på den andra orden: "Tessera

Memoriae", med anledning av den sorgmusik som uppfördes vid H.M. Konung Oscar I:s begravning.

Det kan vara på sin plats att nämna ett musikframförande också då inte Randel själv fanns på plats. Det gick av stapeln 5 juni 1859 i Himmelstadslunds brunnssalong i Norrköping. Det var en av Randels elever, även om han i huvudsak inte blev känd som violinist som anordnade det hela med biträde av amatörer och sångare. Hans namn var Conrad Nordqvist. Han föddes 1840 i Vänersborg och var på väg uppåt. Han ville nu som 19-åring även slå ett slag för sin lärare och programmet "En musikalisk soarée" var som följer: "Första Afdelningen: 1:o, Overture. 2:o, Potpourri för Violin öfver melodier, dansade af Marie Taglioni, af A. Randel, utföres af C. Nordqvist. 3:o, Svea af Wennerberg (Chör för mansröster). 4:o, Vandraren, af I. Danström (Tenorsolo), sjunges af Herr Wohlin. Andra Afdelningen: 5:o, Solo-Masurka af E. Becker (violinkvartett). 6:o, Fantasie öfver Cavatina ur La Gassa Ladra, Componerad för Klarinette af J. Müller, utföres af Alfr. Vougt. 7:o, "Sof i ro", af Möhring (Solo för Baryton med chör). 8:o, Fjellsång af A. Randel, Solo för Violin (accompagnement af Violinkvartett), utföres af C. Nordqvist. 9:o, Bellmanssånger: a) Opp Amaryllis. b) Hvem är som ej vår broder minns.

Biljetter á 1 Rdr Rmt finnas att tillgå hos Fru Hellström i frukthandeln vid Drottninggatan samt vid ingången till Soiréen, som börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. half 9 e.m."

Till ovanstående kan behövas lite förklaringar: Conrad Nordqvist, född 1840 blev ungefär lika mångsidig som Randel och delvis elev av honom också: En tid altviolinist i Kungl. Hovkapellet. Senare musikdirektör vid Marinregementet i Carlskrona och vid Jönköpings Regemente, organist i Storkyrkan, dirigent för Stockholms Allmänna Sångförening, senare förste hovkapellmästare vid Operan. En tid var han ledare över hela Operan. Som kompositör är han mindre känd. Han avled 1920 i Stockholm. – Marie Taglioni var en italiensk ballerina av svensk börd, född 1804 i Stockholm, död 1884 i Marseille, uppträdde över hela världen och drog sig sedan tillbaka från balletscenen 1847. Andreas Randel hade alltså (1841) tillägnat henne en komposition "Minne af M:lle Taglioni" över melodier hon dansat. Alfred Vougt (1835-1900) som spelade klarinett var fotograf i Norrköping till yrket.

När det var sommaruppehåll vid operan i Stockholm 1860 besökte Randel sin gamla hembygd Carlskrona. Han hade med sig 3 elever och det bjöds då på stråkkvartett. – I Blekingeposten 3 juli 1860 kunde man läsa:

"Stadens och ortens musikvänner hafwa att i dessa dagar påräkna ett kärt besök af en denna provinsens inföding, herr Professorn A. Randel, som, åtföljd af trenne af

sina skickligaste elever, hrr Nordqvist, Pettersson och Book, ämnar hitkomma, för att gifwa qwartetsoiré. På samma gång herr professorn Randel sjelf längtar att återse sin hembygd, i närheten af denna stad, och helsar dess och Carlskrona stads innevånare såsom gamla kära bekanta, skola ock de med fågnad mottaga honom såsom en Blekings son. Den soirée som härstädes gifwes af hr prof. Randel, lärers komma att hållas någon af de första dagarna efter den 7 d:o.” - En efterföljande sommarutflykt följde sedan och läses nedan.

Bland eleverna ser vi alltså Conrad Nordqvist (1840-1920). Han var då 20 år och kom att bli en ledande personlighet i musiklivet. Bl.a. blev han altviolinist i hovkapellet. Dirigent, 1:e hovkapellmästare m.m. Ja, han var mycket mångsidig som redan sagts. Cellisten som är nämnd ovan var Adolf Fredrik Book (1841-1920) då 19 årig och han kom senare att länge spela i hovkapellet. 2:e violinisten Anders Pettersson (1841-1896) är i detta sammanhang ett intressant namn. Det hette Andreas R. som gosse, ett märkligt sammanträffande. Han var en av Randels elever, då 19 år. Han kom senare att bli violinprofessor i Liverpool, England. När nu dessa 4 musiker fortfarande var i Karlskrona kan vi nedan läsa om en trevlig utflykt som då skedde. Det konstateras också att denna stråkkvartett även gästade flera andra städer under turnen: Söderköping, Motala, Jönköping, Göteborg, Halmstad, Helsingborg, Landskrona, Köpenhamn, Lund och Karlshamn. Någon plats kan vara glömd. – Bland tonsättare som fanns på programmet noterades nu även Felix Mendelssohn. Han måste ju betraktas som ”modern” vid denna tid, år 1860.

Blekingeposten 1860-08-11: ”Med vederbörligt tillstånd gifva undertecknade, Måndagen den 13 Augusti, å stora Frimuraresalen en CON-CERT. Närmare skall genom programmer meddelas. Biljetter till 1 R:dr 25 öre säljas på Frimurarekällaren samt vid ingången till Concerten, som börjas kl. half 7 eftermiddagen.”

A. Randel. C. Nordqvist

A. Pettersson. F. Book

En sommarutflykt till Verkö, Karlskrona, gick av stapeln dagen före konserten:

Det var en vacker söndag och Karlskrona Bildningscirkel begav sig på utfärd till Verkö i segelbåtar. – I Blekingsposten 1860-08-14 kunde man läsa: ”Bildningscirkelns sommarfärd sistl. Söndag till Werkö gynnades af den tjenligaste wäderlek. Det war herrligt att ifrån landet åse den mängd af segelbåtar, som man kunde räkna över hundra stycken, göra sina turer emellan skeppsbron och destinationsorten, ungefär i samma ordning som då ett öfwadt regemente framrycker. Embarkeringen på Werkö, dit en stor mängd åskådare anländt, skedde kl.3, då tåget ifrån bryggan med sångarne och musiken i spetsen, under flygande fanor och klingande spel antågade till de i en wacker trakt å ön placerade borden der cantor Ekholm, såsom wärd för tillfället, med några hälsningsord och en skål bjöd dem wälkomna. Någon

stund derefter anlände cirkelns förste ordförande, hr förste expeditionssekreteraren och ridd. Arnoldsson, som nu föreslog en skål för H. M. Konungen en dito för H. M. Enkedrottning Josephine, som nådigst behagat grundlägga cirkelns nödhjälpskassa och till hwilken cirkeln sålunda står i största och underdånigaste förbindelse; sedermera för det kongliga husets öfriga medlemmar. Dessa skålar företräddes af längre och lyckade tal och tömdes under livligt bifall, fanfarer och sånger. Hr cantor Askling föreslog derpå en skål för cirkelns ordförande, dervid följande tryckta wersar afsjöngos samt utdelades till de närwarande:

*Sommarens windar, huru mildt de fläkta
ängarnas blommor, huru djuft de dofta
lundarnas kronor, susande, tillhwiska
sinnet, att glädjas.*

*Glädjas wi wilja, glädjen dock oss lifwar
högst när wi ege dig uti vår samling.
Dig, Du den främste länken i vår kedja,
kär för oss alla.*

*Mildhet sig bosatt på Din rena panna;
godhet utstråla från hwar blick du sänder;
djupt i ditt hjerta gästa i förening,
wänskap och kärlek.*

*Mottag den blomman nu wi wilja fästa
in i dei silfwer, som din tinning kransar
tacksamhet kallad.*

Derefter proponerade ordföranden en skål för vice ordföranden och slutligen en för cirkelns wälgång och framtid och hr. Thörnberg en dito för Qwinnans i Norden. Under tiden ankommo efter förut gjord inbjudning, hr. professor Randel med quartettsällskap, samt hr. öfwerstelöjtnant Byström och några flera tonkonstnärer, hwilket tillskyndade deltagarna ett större nöje, och som gaf hr. ordföranden anledning att å cirkelns wägnar föreslå en ytterligare skål för nejdens son, den i sitt fack allmänt aktade och erkände tonkonstnären professor Randel, bördig från Ramdala, hwarpå regementsmusiken utförde åtskilliga concertnummer, och sångarne några sångpartier, hwilket allt wann hr professor Randels bifall. Sedan man en stund roat sig uti gröngräset med hwarjehanda folklekar, intogs en fera, hwarefter cirkeln i samma ordning återwände till de för dem anwista båtar, då

återfärden till staden under den angenämaste segelfärd företogs. Landstigningen wid skeppsbron skedde kl. omkring 9, der sällskapet åtskiljdes”

Anm: Johan August Askling (1822 - 1901) som omnämnes ovan var organist i Karlskrona stadsförsamling. Överstelöjtnant Johan Thomas Byström var ordf. i Karlskrona Musikaliska Sällskap och en av Karlskronas kulturpersonligheter. Han var samtidigt en av Örlogsvarvets högre chefer. Det gamla uttrycket fera anses ha med fara (resa) att göra. Man intog tydligen en s.k. ”färd-knäpp” inför återseglingen till Skeppsbron. Sträckan bedöms vara ca 2 km.

Ett Officiellt meddelande 1862-03-28

I extra Ordenskapitel den 28 Mars har Kongl. Maj:t behagat i nåder utnämna: *Till Riddare af Kongl. Wasa-orden: Konsertmästaren vid Kongl. Maj:ts Hofkapell och Spektakler Andreas Randel.*

Randel fick även under sina senare år goda lovord för sitt violinspel. Det brukade ju vara under somrarna som han konserterade ute i landsorten. En recension ur Stockholms Dagblad 1862-07-22 förkunnar sålunda: ”Om herrar Mankells och Randels concert i Enköping yttrar Östgöta Correspondenten. Herr Markell har här aldrig förut låtit höra sig och war således för de flesta af åhörarna en alldeles ny bekantskap, som icke gerna glömmes. Rygtet hade långt före detta förkunnat att han war Sweriges skickligaste orgelspelare och sjelf bekräftade han detta ryktes sanning på det mest lysande sätt. Hans orgelspel war alltigenom förträffligt; men framförallt wittnade hans utförande utaf det af honom sjelf komponerade adagio för obligat orgel och violin, af Bachs preludium och fuga, och synnerligast den improvisation, hwarmed han afslutade concerten, om ett mästerskap på det herrliga, men i så många fall swårhanterliga instrumentet, som det säkerligen är få gifwit att uppnå. Hwad herr Randel beträffar, så äro han och hans violin här gamla och synnerligt kära bekanta; men hans konstnärskap tyckes hafwa den egenheten, att alltjemt wara i tilltagande, äfwen sedan det efter naturens ordning borde hafwa nått kulminationspunkten; ty icke en utan flera af hans gamla wänner och beundrare förklarade öppet att de knappast någonsin hört hans violin klinga så underbart wackert som nu. En så själfull klang på violin, som wid hans utförande af Mozarts andante och hans egen wackra komposition Fjällsången, är verkligan sällsynt att få höra.”

Det framgår alltså och som det i många andra fall också gjort, att Randel inte framstår som något av en virtuos. Han dokumenterade sig icke på det sättet. Krävande primariestämmor i stråkkvartett av Haydn, Mozart, Mendelssohn, Beethoven m.m. spelade han. Det var sammanhang där de turnerande virtu-

oserna icke var så hemma. – Men det verkar i stället som om Randels violin i kammarmusik hade en särskild solid och skön klang. - Det noterades någon gång att hans violin inte hade så stark ton, men i gengäld vacker. – Principen känns igen än i dag när det talas om violiner med stark ton som ska passa stora konsertsalar och svagare för kammarton i de gemytligare sammanhangen .

Om Kirsteinska huset.

Andreas Randel bodde i varje fall på 1830-talet intill denna plats (kv. Svanen, se kartutsnitt). Under sina senare år bodde han till och med i själva kvarteret (kv. Kajan) där Kirsteinska huset var beläget. I denna skrift framgår att i perioder däremellan angav han sig som boende på minst 3 olika andra ställen. - Emellertid, Kirsteinska huset, vid det som då hette Klara Strandgata, kom att inhysa många verksamheter. Konserter anordnades där, Par Bricole hade sina sångövningar där. Först 1857 fick Musikaliska Akademien använda lokaler där för undervisning. Det var en ganska stor byggnad. Då Randel bodde där invid kom en granne till honom som tänkte sälja en violin, och det hette i Stockholms Dagblad 1837-09-30: "En Cremoneserviolin till facilt pris; flera artister, hvaribland får nämnas hr Kammar-Musikus Randel hafwa rekommenderat och erkänt den wara äkta. Adress: Clara Södra Kyrkogata, huset No 7, 1 tr. upp inne på gården." Ja, det var väl bara 5 min. gångväg från Randels bostad för den violinägende grannen (om kvinnlig eller manlig är okänt).

Som lite kuriosa kan nämnas en anknytning mellan August Strindberg och Andreas Randel. När Strindberg gick i Jacobs Lägre Elementarläroverk 1860 fick han och några andra elever "Hwilka wisat goda anlag för sång, erhålla såsom en uppmuntran hwar sitt exemplar af Romancer med accompagnement för Piano-Forte af Andreas Randel."

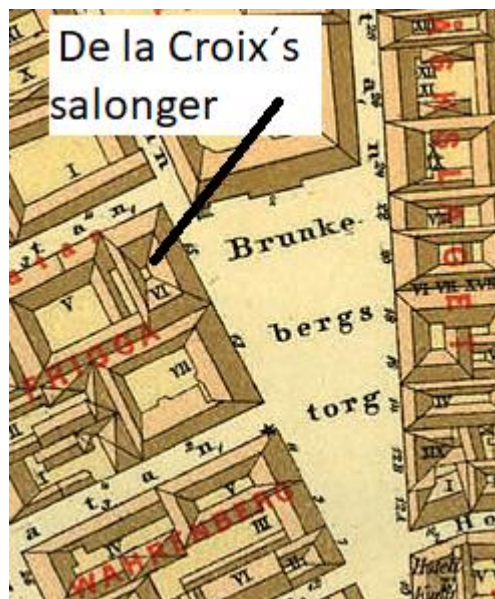

Ur karta från 1885. Randelbostad på 1830-talet

Kirsteinska huset revs 1958 vid den stora rivningsvågen i Klarakvarteren. Det hade då varit ett hotell. Ett nytt hotell kom på plats 1963. Det ersatte i sin tur ett modernt hotell Scandic Continental som invigdes 2016. Det kan annars nämnas att Stockholms centralstation intill byggdes 1871. Musikaliska Akademien fick en egen byggnad först 1877 vid Nybrokajen 11. Då som först kunde musikelever få enskild undervisning där. Tidigare hade lektioner givits i stort sett i lärarnas hem i brist på lokaler, (bortsett från körsång eller orkester). Där är fortfarande musikverksamhet i det ärevördiga templet vid Nybrokajen, "Ackis", som det länge kallades.

I Stockholms Dagblad meddelades 1863-03-04 om framförd kammarmusik i Kirsteinska då bl. a. Mozarts sköna g-mollkvintett framfördes. Musikerna var Randel, d'Aubert, Meyer, Lindroth och Arnold. Av dessa var det väl Eduard d'Aubert (1813-1873) vid sidan av Randel som blev mest känd. Född i Tyskland 1813 kom han så till Hovkapellet 1841. Han blev 1:e konsertmästare 1864 efter Randel. De verkar ha varit goda vänner och samarbetade mycket. Randel var den äldste av de ovannämnda och det var väl med ålderns rätt han spelade 1:a violin i kvintetten. Den store violinpedagogen Leopold Auer besökte Stockholm i april då och det bör ha givit lite att tänka på för violineleverna. Av hans blivande elever kan sedermera nämnas Mischa Elman och Jascha Heifetz. När violinisten och blivande store pedagogen Leopold Auer framträdde i Stockholm 1863 var han emellertid bara 18 år. Det var annars Sankt Petersburg som blev hans hemstad.

En till konsert i Stockholm som kan vara värt att notera är 26 april 1863. Den ägde rum i herr De la Croix's salong. Särskilt att notera där var "Grand Trio för Piano, Violin och Violoncell" av Beethoven som spelades av hovkapellmästaren Norman (piano), Randel (violin) och herr Arnold (Cello). Randel spelade en egen komposition "Duo Concertant för Piano och Violin" tillsammans med en pianist benämnd "Musikalskarinna". Hans kända "Fjällsång för violin" utfördes också m.m. – Biljetter kunde köpas hos flera musikhandlare men även i Randels egen bostad huset Nr 8 Clara Strandgata, (vid Kirsteinska huset) samt vid ingången till Matinéen. – Allt undertecknat av Andreas Randel.

Platsen efter Fredrik De la Croix, född 1804 i Berlin. Han var konditor, en driftig sådan och lät bygga det som kom att användas både till teater och konserter. Det revs i början av 1900-talet. Karta från 1885.

Då Bedrich Smetana gjorde ett besök i Stockholm i april 1861 (ca en månad) så var det i huvudsak den ovannämnde Eduard d'Albert som han spelade violinsonater med. – Man kan undra om Smetana blev inspirerad av melodin till Värmlandsvisan då ju folklustspelet Värmlänningarna framfördes lite för jämnan där på Kungl. Teatern. Melodin är ju gammal och anses ha sitt ursprung från 1600-talet. – Men ändå – Motivet kom in i Smetanas Moldau (ur "Ma Vlast", Mitt Fosterland) som han senare komponerade på 1870-talet. För övrigt var det ju i Göteborg han gjorde en stor insats för att utveckla musiklivet.

Från Randels sista levnadsår kan en del händelser noteras:

En notis i Snällposten 1863-12-31 – "En musikalskarinna har, genom läraren i violinklassen Professor Randel, skänkt till Akademien en dyrbar violin för att på denna högtidsdag överlämnas såsom premium till en utmärkt elev i samma klass."

– Högtidsdagen var då Musikaliska Akademien i dec. hade sin sammankomst. Även andra gåvor lämnades givetvis av vänliga människor för den goda sakens skull.

Musikaliska Akademien hade en stor elevuppvisning i början av maj 1864. Akademiens Höge Preses H. K. H. Hertigen af Östergötland (bliv. Oscar II) samt flera af akademiens ledamöter bevistade det hela. Stipendier delades ut. Elever ur alla klasser fick visa prov. Vad vi i detta sammanhang bör meddela var, att då det gäller violinklassen hade Randel en elev som utmärkte sig. Det förklarades: "En af violinklassens mera framstående elever hr G. Wolter exequerade en konsert - allegro i e-moll af P. Rode, med en af hr Randel inlagd lyckad cadens. Då man vet hvilka svårigheter äldre violinkompositionsarbeten förete, synnerligast i afseende på den egna behandlingen af stråken, så måste vi äfven i detta fall loforda den unge elevens vackra framsteg." Så långt citerat från Post och Inrikes Tidningar. - För professor Randels del värmdes det nog i sinnet med dessa ord. Det bör ha varit hans sista bidrag både som lärare och violinist.

Det kan tilläggas att eleven i fråga, G. Wolter blev violinist i Hovkapellet och där var han anställd 1864 - 1884.

Jönköpings Tidning 1864-06-11: " Prof. Andreas Randel, sedan en lång följd av år anställd vid kgl. Hovkapellet som förste violinist och konsertmästare, ämnar nu i följd av fortfarande sjuklighet avsluta denna sin långa och förtjänstfulla verksamhet. Prof. Randel erhåller d. 14 dennes en avskedsbenefice å kgl. Operan.

Stockholms Dagblad 1864-06-10 :

Kongl. Stora Theatern.

Nästa Tisdag, den 14 Juni, till förmån för Förste Konsertmästaren Herr Andreas Randel. **(Avskeds-Recett)**

1:o Jubel-Ouverture, komponerad av Andreas Randel.

2:o Sång av M:lle Signe Hebbe.

3:o Wermlänningarne, Tal, Sång och Dans-spel i 2 avdelningar och 6 indelningar. Svenskt original. Musiken arrangerad av A. Randel, Dansen av Selinder.

Börjas kl. 7 och slutas omkring en kvart i 10 e.m.- Biljetter till Theaterns vanliga priser, säljas alla dagar från och med Torsdagen, från kl. 9 f.m. till 5 e.m. hemma hos Recett-tagaren, boende i huset Nr 8 vid Klara Strandgata, till vänster i portgången, nedra botten.

/ Platsen var samtidigt i ett kvarter som hette Kajan. I samma kvarter fanns Kirsteinska huset där konserter och annat också försiggick. Randel bodde där under i varje fall sina 4 sista år. Han tillhörde emellertid Hovförsamlingen även om

bostadsområdet i och för sig låg inom Klara församlings område. För hovkappellister kunde det bli så i vissa fall.

Operasångerskan Signe Hebbe som på det sättet hedrade Andreas Randel var en av Sveriges mest beundrade på sin tid. Född 1837 i Jönköpingstrakten och alltså vid tillfället 27 år. Hon turnerade i hela Europa, närmast i rivalitet med Kristina Nilsson på den tiden.

Det är gripande att taga del av de ovanstående uppgifterna, en kulturbärare med rötterna i Ramdala socken, Karlskrona som avslutat sin musikverksamhet. – Vid den nämnda bostaden löper i senare tid Vasagatan. Det är ju också nära där Stockholm centralstation kom till och med dagens brusande trafik. En brytningstid var på gång men som Andreas Randel inte fick uppleva.

En pensionsförening kom Randel uppenbarligen att tillhöra. Det står i tidningen Korrespondenten 1863-07-07 att läsa: "Pierre Delands pensionsförening för dramatiska och musikaliska artister, som för sex år sedan stiftades av honom och några konstnärer, hade sin bolagsstämma den 13 juni. Theaterdirektör D. Andersson återvaldes till ordförande, professor Randel och theaterdirektör Zetterholm till direktörer samt herr R. Walin och K. Almlöf till suppleanter i styrelsen. Övriga ledamöter i denna styrelse äro: konsertmästaren d'Aubert, kammarmusikus Schwartz (kamererare), prof. Cronhamn (sekreterare), sångläraren Dannström, direktör Gille och premieraktören D. Strandberg. Tvenne delägare hade blivit utnämnda till pensionärer, nämligen f.d. kammarmusikus J.C. Holmström, som erhöll ett efter avlidne musikus J.J.G. Schmidt ledigt pensionärsrum, samt aktrisen fru D. M. Stallander, som erhöll ett nybildat pensionsrum. Föreningen har för närvarande fem pensionärer, vilka tills vidare endast uppbära halv pension med 150 rdr årligen. Kapitalfonden var den 31 dec. 1862 rdr Rmt 15053: 12, men anses vid innevarande års slut komma att överstiga 16000 rdr."

Pierre Deland var en av medlemmarna i en teatersläkt och hade alltså tagit initiativ att upprätta en pensionskassa. Han avled så själv 1862. De ovanstående personerna var alla goda vänner till Randel.

Professor Andreas Randel var pensionär bara några månader och avled 27 oktober 1864 i 58 års ålder. Några ord från hans husläkare: "Ja, kroppen är det icke något fel på, men maskineriet är utslitet."

OBS ! Det står ovan "utnämnda till pensionärer". Man associerar det gärna med en hedersutnämning i den högre skolan. Det var alltså en privat pensionskassa, och då långt innan mera sociala nätverk byggts upp.

Meddelande i Jönköpings Tidning 1864-11-05. "Professor A. Randels jordfästning egde rum i onsdags. I det särdeles talrika liktåget befunno sig äfwen ledamöterna af sällskapet Par Bricoles utmärkta sångkör, hwars ledare prof. Randel under en lång följd af år varit, och hwilken under anförande af v. kapellmästaren August Söderman wid den högtidliga akten utförde åtskilliga sånger."

När nu Randel lämnat det jordiska och vi kan tolka lite om vänner eller eventuella ovänner så ser vi att i begravningståget noterades särskilt Par Bricoles sångkör. – När efter mycket om och men en minnessten uppsattes 22 år därefter var det återigen Par Bricole som bekostade och medverkade vid en minnesstund.

Meddelande i Stockholms Dagblad 1864-11-21. "Wid musikaliska akademiens sammankomst sistl. Fredag anmälde akademiens höge preses, att akademien genom döden förlorat en af sina äldsta ledamöter, professorn i violinspelningsklassen Andreas Randel. I den genom detta dödsfall uppkomna ledighet tillförordnades förste konsertmästaren d'Aubert att fortfarande och intill innevarande termins utgång bestrida läraretjensten i ofwan."

Meddelande i Stockholms Dagblad 1864-12-30. "Skuldfordringsmål: I anseende till förestående bouppteckning efter Professor A. Randel anmodas de, som hafwa skulder och fordringar i sterbhuset, att sådant anmäla sednast den 15 nästinstundande Januari i huset Nr 8 (s. b. Kirsteinska) wid Clara Strandgata, till wenster på nedra botten."

Vad det gäller den efterlevande familjens försörjning så tänker man då närmast på hustrun Mathilda och de ogifta döttrarna Henriette och Hedvig ("Hedda"). Henriette startade 1870 med hjälp av Hedvig en privat flickskola på Kungsholmen (se nedan) för att bättra på ekonomin.

Randels livsgärning i eftervärldens ljus.

"Såsom violinspelare värderades Randel i synnerhet för sin grundliga skola och sitt intelligenta föredrag. Såsom tonsättare utmärkte han sig genom en alltid ren och solid stil, en säker behärskning av konstformerna samt ett flytande och behagligt skrivsätt, som på en gång gav hans musik artistisk hållning och beredde den popularitet; flera av hans sångkompositioner äro ännu allmänt kända och omtyckta.

Randel efterlämnar ej allenast ett värderat namn i den musikaliska världen; han var ock allmänt avhållen inom en ovanligt talrik vänkrets för sin rena och vänfasta karaktär, sitt hjärtliga och älskvärda sätt. Han var i sanning "integer vitae,

scevalerisque purus”; det vackra och fläckfria minne, som omgiver hans namn, skall utgöra den bästa trösten för hans efterlämnade sörjande familj.” – Så föll orden i dagspressen vid tillfället. Som musiker med alla sina resor om somrarna ute i landsorten med stråkkvartett inte minst var det en pionjärgärning, långt före Aulinska och Kjellströmska kvartetterna. Vid genomgång av musikhistoriska skrifter är det mycket lite omnämnt om denna pionjärverksamhet som gjordes av Randel och hans kompisar. Det är bekräftat att där fanns Haydn, Mozart, Beethoven och Mendelssohn på programmet, men man kan även notera Randels egna verk med bl. a. 3 st stråkkvartetter. Hur glad blev han inte då han efter ett besök i Härnösand 1856 och sedan i samband med brevväxling fick veta att musiksällskapet där bekostat tryckning av hans stråkkvartett i G-dur 1858. Den verksamheten ledde sedan till att Musikaliska Konstföreningen bildades och började bekosta tryckning av musik som annars hade svårt att komma ut på marknaden. En av hans andra stråkkvartetter, den i f-moll finns inspelad på CD. Uvertyren till Värmlänningarna framförs ibland separat. Den bistra sanningen om hans kompositioner är, att de i stora drag är bortglömda i Musiksverige. Manskvartetter som ex.vis ”Snabba äro lifvets stunder” och ”Aftonen” kan ännu höras. Många kompositioner kom från hans penna och han fick möjlighet att framföra dem och med stort bifall också. Dock, det är ju som väl de musikkunniga vet, att det är med musiken till Värmlänningarne hans namn lever kvar. Däri märks samtidigt att det var musiken i folkton som låg hans hjärta närmast. – Fantasier över Svenska visor och danser var han en mästare på att formulera. Hans komposition ”Fjällsång” för violin och piano spelade han själv många gånger och den borde ihågkommas (Före tryckning var beteckningen ”Auf den Berge”). Om han själv var inspirerad att fjällvandra är okänt. Troligt är väl att han inte kom att gynna sin hälsa med sådant friluftsliv. Det var allmänt känt att lärarna vid Musikaliska Akademien inte tyckte om tragglandet med eleverna där (De var ju musiker själva i huvudsak). Det var mycket få av dem som det kunde bli någonting av. Själv åstundade Randel, sedan han blivit pensionär att fortsättningsvis komponera. Det har nämnts att han tänkte slå sig ned i en skrivarstuga vid Norrtull (på behörigt avstånd från Operan). Men det blev ju inte så. - Några musiker i senare tid som Randel skulle kunna jämföras med är Sven Kjellström 1875-1950, primarie i sin kvartett. Han kunde blanda friskt med folkmusik och Beethovenkvartetter i sina konsertprogram. Sedan även framstående violinister som Ernst Törnqvist (1893-1988), konsertmästare i Stockholms Konsertförening m. m. och Ivan Ericson (1911-1986), länge stämledare i Radioorkestern. Folkmusik låg dem varmt om hjärtat ännu på ålderns höst. Dessa två finns ännu i undertecknads minnen.

Av Randels egna elever bör emellertid nämnas violinisten Johan Fredrik Lindmark, född 1835. Han blev anställd i Hovkapellet, komponerade en del och hade

soloframträdanden. Sedan var det Anders Pettersson, född 1841 i Gylle församling i Skåne. År 1862 blev han Jenny Lindstipendiat och studerade vidare i Leipzig för Ferdinand David, kom att komponera 2 violinkonserter och ansågs som något av en virtuos. Det märkliga i sammanhanget med det namnet var ju att det var vad Andreas Randel själv hette som gosse. Anders Pettersson flyttade sen till England. År 1870 kom ett meddelande om att han blivit violinprofessor vid konservatoriet i Liverpool. Han avled där 1896. Det fanns även Johan Lindegren född 1842. Under året 1860 hade Randel honom som elev. Lindegren, född i Ullareds socken i bondemiljö hade också i sin uppväxt haft en trög start. Hans pappa förbjöd honom länge att ägna sig åt musik men tvingades till slut att ändra sig. Nu var det inte violinen som blev hans huvudinstrument, fastmer pianot. I huvudsak är han känd som tonsättare och musikteoretiker. Var anställd en tid vid Kungl. Teatern bl. a. som repetitör och lärare i kontrapunktik. Blev invald i Musikaliska Akademien 1903. Han hade flera uppdrag sedan, bl. a. vid psalm-bokens förnyande. Bland hans elever märks Helena Munktel, Natanael Berg och Hugo Alfven. Han avled 1908 och var farfar till poeten Erik Lindegren.

Något om Andreas och Mathilda Randels barn:

Henriette Catharina Eleonora f 1840-04-11,

Anna Mathilda Amalia f. 1842-02-17

Adolf Nicolaus Andreas f. 1843-06-23

Knut Axel Gerard f. 1847-03-23

Johanna Cecilia f. 1849-03-08

Hedvig Carolina f. 1851-02-06

Carl Gustaf Edvard f. 1853-05-13

Syskonen Henriette och Hedvig "Hedda" drev tillsammans med modern (som avled 1872) en flickskola som startades 1870. De förblev ogifta. - Knut Axel Gerard blev bokhandlare i Norrköping, senare rådman i Vadstena. Avled 1910. Hans fru Charlotte var en gigant inom knyppling och tillverkning av spetsar. - Adolf Nicolaus Andreas blev regementspastor i Karlstad och hans son Rolf Ane Randel blev mycket känd som kåsör och även uppmärksammas för översättningar av klassiska verk. - Carl Gustaf Edvard benämndes handelsagent, flyttade till USA. - Johanna Cecilia blev gift med grosshandlaren m. m. Axel Vilhelm Edgren född 1836. De var bosatta 1880 i Karlskoga. Senare i Göteborg. Troligen blev inte Anna Matilda Amalia alls så gammal då hon inte nämns i dödsboet efter Andreas Randel.

Det kan läggas till några ytterligare rader om Andreas Randels son Adolf Randel då Svenska kyrkan haft godheten att skriva några ord. Citat: ” **En musikalisk matematiker med sinne för humor.** Adolf Nicolaus Andreas Randel (1843-1908) som var domkyrkokomminister och regementspastor i Karlstad var begåvad på många sätt. Han var musikalisk, matematiker och känd för sin otroliga arbetsförmåga. Men dessutom sägs det att han hade en rikt flödande humor och var mån om alla i församlingen. Han vilar här tillsammans med sin fru och deras dotter.” Utdrag ur Kyrkogårdens historia i Karlstads stad.

Stockholms Dagblad 1872-07-26 – Dödsnotis för hustrun:

”Tillkännagives att framl. Professorn och Ridd. Andreas Randels efterlämnade maka, Mathilda Cecilia, född Laurent, stilla avled i Stockholm den 23 juli 1872 kl. 6 e.m. uti en ålder av 53 år 5 månader och 3 dagar djupt sörjd och saknad av barn, barnbarn, släktingar och talrika vänner. – Jordfästningen sker söndagen den 28 juli kl. 4 e.m. å Nya kyrkogården.” (senare benämnd Norra kyrkogården)

Den Randelska flickskolan startades 1870 av Henriette och drevs tillsammans med systemen Hedvig Randel.

När professorskan Mathilda avlidit 1872 ser vi här att skolan ändå drevs vidare. De två döttrarna Henriette och Hedda undervisade i flera skolämnen. Skolan var belägen på Kungsholmen i Stockholm. Två- tre andra lärare brukade även anlitas när så behövdes, t.ex. i kristendom och matematik.

Från 1877 drevs skolan av Hedvig ensam då Henriette i stället startade en sybehörsaffär. Skolan lades ner 1881 och fanns alltså i 11 år.

Hedvig avled senare 1884. Hon blev bara 33 år.

Randelska flickskolans belägenhet på Kungsholmen, Garvaregatan 5

6.
RANDEL, Henriette Catharina

Sv. Dagbl. 28/12 1922

<p>Tilkännagives att framlidne Professorn Andreas Ran- dels efterlämnade dotter</p> <p>Henriette Katarina Eleonora</p> <p>stilla avled Annandag Jul nära 83 år gammal, sörjd av syskonbarn, svägerskor, kusiner samt övriga släktingar och vänner.</p>	
---	--

Sv. Dagbl. 28/12 1922

Henriette Katarina Eleonora Randel †.
Annandag jul avled fröken Henriette Ka-
tarina Eleonora Randel, nära 83 år gam-
mal.

Den avlidna, som var dotter till pro-
fessorn, tonsättaren Andreas Randel,
sörjes närmast av syskonbarn och svä-
gerskor.

Att bli nära 83 år var mycket på den tiden.

Nya Dagligt Allehanda 1874-10-27 – Om Randels minnesvård:

Vi hava blivit anmodade att offentliggöra nedanstående uppmaning, vilken synes oss väl värd att av alla musikens vänner behjertas: Andreas Randel, död den 27 oktober 1864. - Tio år äro i dag förflutna sedan Andreas Randel slutade sin levnadsbana; men ingen minnesvård utvisar var den ädle och milde tonkonst-

nären vilar på Nya kyrkogården. Då man besinnar vad Randel verkade som virtuos, kompositör och lärare, så är det ej för mycket begärt, om man till tacksamhet därför reser en minnesvård på hans grav. Blev ej Randel så belönad och värderad som han borde ha blivit, så låg orsaken därtill till en del i hans anspråkslösa och tillbakadragna personlighet. Han hörde ej till den sortens konstnärer som trängde sig fram eller hade till hjälp ett kotteri som utbasunerade hans egenskaper; ty på Randel kan man tillämpa vad Talis Qualis sjöng om Otto Lindblad; "Hvad är bättre än att gifva- och få ingenting tillbaka ! Fordra ingenting – och kunna leende allting försaka?" - Ja, då Randel har givit oss så många härliga tonskapelser, böra vi då ej giva honom något tillbaka? – Hans sköna kvartett: "Snabba äro lifvets stunder" borde åtminstone påminna oss om vad vi äro honom skyldiga. - Insändaren hoppas, att denna enkla uppmaning måtte ge anledning till att några av Musikaliska akademiens eller hovkapelletts ledamöter ville ställa sig i spetsen för insamlandet av medel till en minnesvård över Andreas Randel.

Musikvän.

Av det ovanstående framgår alltså Randels tillbakadragna väsen. En episod som hände 1849 kan emellertid belysa hans personlighet med en god egenskap då han fick vara medlare vid ett begravningstillfälle. -En familj önskade en annan organist än den ordinarie och det kunde förstås tas illa upp. Man kontaktade Randel för att få råd och med ett brev i diplomatiska ordalag kunde Randel lösa det hela utan att bli ovän med den tillfälligt åtsidosatta organisten. I musikhänseende hade Randel annars inte alls med ärendet att göra.

UR ÅRETS KRÖNIKA 1886: Svenskt konstnärsoede: "Till en rik amerikan har i dessa dagar kompositören Andreas Randels violin försålts till ett pris som lär vara ganska högt. På detta instrument knäppte R. de första tonerna då han komponerade den sedan vid alla högtidligare sorgfester sjungna, odödliga "Snabba äro lifvets stunder". Instrumentet är borta och ingen minnesvård finnes på den talangfulle tondiktarens grav." Anmälarens namn är okänt.

Omsorgen om en minnesvård kom emellertid till slut och den invigdes enligt nedanstående. Namnet på kyrkogården var först "Nya kyrkogården" men benämns numera Norra kyrkogården (Norra Stockholm). Nota bene dock att Musikaliska akademien eller Hovkapellet icke medverkade:

Korrespondenten, Landskrona Tidning 9 Oktober 1886:

Hufvudstaden.

Avtäckning av minnesvård. Tonsättaren Andreas Randels minnesvård utförd på sångkören Par Bricols bekostnad av Sjöström eller Scholanders efterlämnade ritning avtäcktes i onsdags eftermiddag å nya kyrkogården. Par Bricols parentator, krigsrådet Malmgren höll minnstalet och aktören Svante Hedin uppläste av Bricols ordensskald Kinmansson författade verser. Bricolkören sjöng de av Randel komponerade "Ren sig qvällen synes höja" och "Snabba äro lifvets stunder". Sist sjöngs "Integer vitae". Tonsättarens son och dotter voro närvarande. - Å lyriska scenens vägnar nedlade tillförordnade direktören, byråchefen Grandinson en lagerkrans på gravkullen.

Några uppgifter från Svensk Musiktidning meddelar även: Gravstenen är 4 alnar hög, af slätlipad grå marmor. – Vi veta ej om sällskapet P. B. anmodat Musikal. Akademien att deltaga i minnesfesten, akademien lät emellertid ej representera sig vid högtidligheten, ehuru Randel i 20 år varit lärare i akademien.

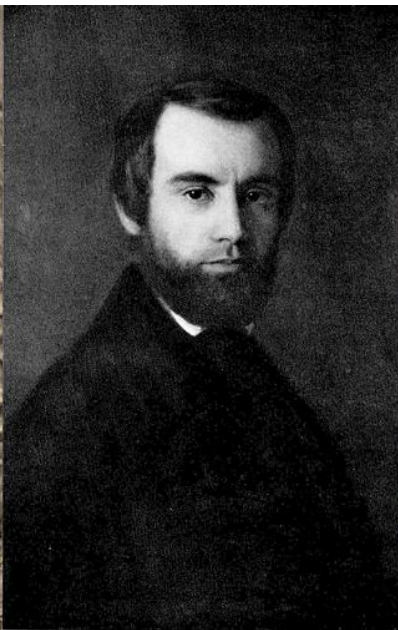

Randels minnesvård, Norra kyrkogården, Stockholm.

Om folklustspelet Värmlänningarna

Andreas Randel

F. A. Dahlgren

Anders Selinder

Lite bakgrund: Dahlgren sägs ha drivits av hemlängtan när han, på en månad under september 1845, skrev sång- och folklustspelet Värmlänningarna. Han var då 29 år gammal. En notis i Wermlandstidningen 1845-12-31 meddelade att "Författaren till det till spelning å Kongl. Theatern antagna nya Nationaldivertissementet Wermländingarne uppgifwes med tillförlitlighet vara hr mag. Dahlgren, sjelf wermlänning." - Efter det tillfället vet vi nu att Andreas Randel genast satte igång att arrangera och delvis komponera musiken till skådespelet.

Handling: Rikemanssonen Erik måste gifta sig med en högfärdig flicka, trots att han älskar torpardottern Anna. De unga två får dock varandra sedan de

dessförinnan räddats från att drunkna. Det hela slutar med bröllopfest, midsommarstång och inte minst med komik när den frodige gestalten Löpar-Nisse dyker upp på festen som historieberättare.

Urpreniären skedde 27 mars 1846 på Kungliga Teatern. På programaffischen stod nämnt "spektaklet" om föreställningen, men märk väl !. Det var inget förklenande uttryck på den tiden som man kanske skulle kunna tro. Det var ett vanligt ord även vid högtidliga tillfällen. Hur och vilka folkdanser som framfördes vid uruppförandet är väl inte riktigt klart. Man vet att dansmästaren Anders Selinder använde danser såsom Vingåkersdans, Daldans, Skrällåt, Fryksdalspolska, Skånsk träskodans m. fl. Dessa danser lärde Selinder Operabaletten vilken han övade i och för uppförandet av "Värmlänningarna" år 1846 den 27 mars. – En uppgift som finns tillgänglig kommer från Lotten Åström född i Stockholm 1855. Hon ansåg att det varit en lätt sak för Selinder att få uppgifter om danserna från folket ute i bygderna och sedan omarbete och anpassa dem för scenen. Vid 6 års ålder kom hon med i Selinders balett. Detta grep henne så hårt att det kom att bli hennes livsuppgift, så småningom som danslärarinna.

PERSONERNE:	
<i>Brukspatronen</i>	Hr Wennbom.
<i>Wilhelm</i> , hans son	„ G. Kinmanson.
<i>Lotta</i> , hans dotter	Mille Fundin.
<i>Prosten</i>	Hr Almlöf.
<i>Sven Ersson i Hult</i> , Nämndeman	„ Svensson.
<i>Lisa</i> , hans hustru	Fru Bock.
<i>Erik</i> , deras son	Hr Strandberg.
<i>Ola i Gyllby</i> , förmögen bonde . .	„ Pfeiffer.
<i>Britta</i> , hans dotter	Mille Torsslow.
<i>Jan Hansson vid Sjön</i> , torpare .	Hr L. Kinmanson.
<i>Annika</i> , hans hustru	Fru Wennbom.
<i>Anna</i> , deras dotter	„ Hjortsberg.
<i>Anders</i> , deras dräng	Hr Söderberg.
<i>Per</i> , Sven Erssons dräng	„ Jolin.
<i>Stina</i> , Sven Erssons piga	Mille Ström.
<i>Bengt på Åsen</i> { bonddrängar . .	{ Hr Pettersson.
<i>Hinrik i Backa</i> {	„ Dahlgren.
<i>Nils Jonsson</i> , kallad <i>Löpare-Nisse</i> , en äldre bonde	„ Hjortsberg.
<i>En Betjent</i> hos Brukspatronen .	„ Lemos.
Bondfolk.	

Rollbesättningen vid urpremiären på Kungl. Teatern 27 mars 1846.

Dagen efter urpremiären 27 mars, alltså 28 mars framfördes Värmlänningarna igen (bland även en del annat.), 29 mars likaså. Det blev ju som vi vet en långkörare. För att belysa att Randel inte kunde lugna sig med detta kan vi dessutom läsa om vad han redan 31 mars hittade på. Vi läser: "Med Högwederbörligt tillstånd och benäget biträde af flere Ledamöter utaf Lyriska Scenen och Kongl. Hofkapellet, samt under Hr Concertmästaren Randels anförande, gifwes, Tisdagen den 31 dennes, till förmån för den 14-åriga Ludvig Norman, uti Hr De la Croix's Salong wid Brunkeberg, **En Musikalisk Soirée**. De stycken som komma att gifwas, skola framdeles tillkännagifwas. Biljetter a 1 Rdr Bko försäljas hos Herrar Hedbom och Hirsch samt uti huset N:o 24 wid Westerlånggatan, 3 tr. upp." - Randel värnade alltså om Ludvig Norman, den blivande pianisten och kapellmästaren som fick visa upp vad han kunde. Redan som 15-åring kom han på turné med Randel och spelade kammarmusik. Detta bara för att belysa att Randel inte slog sig till ro med succén med Värmlänningarna under dessa dagar.

Andreas Randels sonson med namnet Rolf Ane Randel var en på sin tid mycket uppskattad skribent. Han var mest känd som kåsör och en ganska lärd sådan. Mest medarbetade han i Göteborgsposten och senare Aftonbladet men även i Ord och Bild. Under de senare åren var han även amanuens vid Stockholms Rådhusarkiv. Han skrev ofta under pseudonymen "Den inbitne" eller "Ane den gamle". Anes far (A. Randels son) Adolf Nikolaus Andreas Randel var regements-pastor till yrket. Ane var född 1879, avliden 1952 så hans berömda farfar fick han alltså endast andrahandsuppgifter om. Vi kan emellertid ta lite uppgifter som kommer från Anes penna skrivet just i Ord och Bild (Ane var då 40 år):

"Söndagen den 2 februari 1919 var på visst sätt en märkesdag i den svenska teaterhistorien. Då uppfördes nämligen F. A. Dahlgrens sorglustiga tal-, sång- och dansspel *Wärmlänningarne* med Andreas Randels musik på Kungliga teatern för 500:e gången. Nu (1930) har siffran stigit över 600, men räknar man med alla uppförandena ute i landsorten, skall man lätt komma upp till denna siffra många gånger om. - Dagen blev också en klang- och jubeldag av första ordningen. Förr om åren hade man nog slarvat igenom "det gamla hederliga stycket" som det vanligen brukar heta, med svaga rollbesättningar och förminskad orkester. *Värmländingarne* dra ju alltid fullt hus ändå till matinéerna kring jul och nyår – varför skulle man då göra sig särskilt besvär? – Det var alltså utan minsta tvekan en av Operans stora dagar, då tacksamhet, beundran och andra vackra känslor stämt möte som ackompanjemang till alla trohjärtade tårar över Eriks och Annas vemodiga kärlekssaga. Till sist arrangerades på scenen en apoteos. Det blev en ståtlig slutscen med "Fredrek på Ransätt" byst, omgiven av kvällens alla sceniska

värmländingar samt virad med lager och blommor. Ett tal hölls för författarens minne, och så följde Du gamla, du fria, fanfarer och inropingar i all oändlighet.

Blott *en* var bortglömd vid jubelfesten: kompositören-arrangören. Hans namn framandades icke ens vid den stora apoteosen. Och dock ha under tidernas lopp personer med musikalisk auktoritet, smak och kritiskt omdöme framhållit, att en av förklaringarna till detta gamla folkskådespels hart när ofattliga livskraft och publikynnest är den vackra, smakfullt och skickligt hopsömmade musikdräkt, som Andreas Randel skänkt Dahlgrens verk. Detta var även Dahlgren själv den förste att erkänna. Jag citerar enligt en muntlig släkttradition det yttrande han fällde efter att första gången ha hört ouvertüren, visarrangemangen och de nykomponerade visorna i folkton: "Hör du bror Randel, detta va` allt en fasligt sjangtil farstukvest te e så litta uschli stöve" (=stuga).

Emellertid – om kompositören själv hade kunnat närvara vid en apoteos över sitt verk, hade han nog vid första lägliga tillfälle smugit sig ut. Ty anspråkslöshet var just en av hans vackraste egenskaper, fastän tillika ett av de största hindren för hans yttre framgång inför samtid och eftervärld. Själv begärde och erhöll han i stället för det tantiem, man erbjöd honom, men som han avlog, summa summarum 75 kr. för ett arbete som, vad man än må ha för åsikt om dess musikaliska värde eller icke-värde, i alla fall blivit vår främsta lyriska scens största och pålitligaste bataljhäst, vilken alltsedan urpremiärdagen den 27 mars 1846 håvat in åtskilliga hundratusenlappar åt den kungliga scenen."

Så långt citerat från Ane Randel. Man märker att det är med en särskild vördnad och genomtänkta formuleringar han skriver om sin farfar.

En annan uppsättning som kan nämnas är från Malmö stadsteater 1958. Ingmar Bergman var regissör och det var hans avskedsuppsättning vid teatern där.

Han nämnde citat "Förstå mig rätt. När jag var ung ansåg jag *Värmlänningarna* gräslig och föraktade publiken. Min egen person var den mest intelligenta och geniala som fanns. Nu känns det precis tvärtom. Jag har för länge sedan upptäckt att min enda relevans är att ge publiken det allra bästa av det den tycker om."

Ja, det var en hel del kända namn där om man tittar på rollbesättningen. Anna kreerades av Christina Lindström, Erik av Folke Sundqvist, Brukspatron av Toivo Pawlo, Vilhelm av Olav Gerthel, Lotta av Anna-Stina Walton, Prosten av Albin Lindahl, Sven Ersson i Hult av Åke Fridell, Lisa av Dagny Lind, Stina av Bibi Andersson, Per av Max von Sydow, Ola i Gyllby av Tor Isedal, Britta av Gunnel Lindblom, Jan Hansson av Oscar Ljung, Annika av Kerstin Rabe, Anders av Arne Hasselblad, Bengt på Åsen av Axel Düberg, Hinrik i Backa av Lenn Hjortzberg,

Betjänt av Nils Nygren, Löparnisse av Åke Askner, Författare: Fredrik August Dahlgren. Koreografi: Ingrid Tönsager. Regi: Ingmar Bergman. Scenografi: Martin Ahlbom.

Affischbladet från Malmö stadsteater 1958 enligt ovan. F. A. Dahlgren och A. Randel här omnämnda.

I Malmö teater hade Värmlänningarne för övrigt spelats första gången Sönd. 3 maj 1863.

Det är ju givetvis i Värmland som man särskilt för traditionen vidare att uppföra *Värmlänningarna*. I Ransäters hembygdsgård spelas den varje sommar vid midsommartid sedan 1954. Man poängterar där att det kan ses som en Värmländsk variant av Romeo och Julia. Evenemanget där har blivit mycket känt och uppgifter tyder på att det är drivna sångare, skådespelare och musiker som anlitas där. Den lokala hembygdsföreningen i Ransäter bildades 1921.

Att Värmlänningarna även har spelats i Norge, Finland och Norra Amerika har bekräftats av Svensk Musiktidning (1909).

Värmlänningarna spelades i Minneapolis 1907. "Olle i Skratthult", Hjalmar Peterson, född 1886 i Munkfors (Värmland) berättade roliga historier mellan akterna. Han hade emigrerat till Minnesota 1906.

Några slutord.

I denna skrift har som synes Andreas Randel uppmärksammats, och särskilt då från dagspress. Vid traditionella operaföreställningar blir sällan orkesterns musiker uppmärksammade. Då är det vad som händer på scenen som fångar intresset och som det talas om. Som tur är så verkade Randel på flera olika sätt. Därför har en hel del dokumentation om honom, denna bygdens son ifrån Ramdala kunnat samlas. Utom undertecknad har även kyrkomusikern Jörgen Axelsson i Karlskrona bidragit med en del fakta. Två medlemmar ur 5:e generationen av Randelsläkten har bidragit likaså med uppgifter. I Karlskrona spelades Värmlänningarna år 1995 genom samarbete av flera föreningar (musik, teater, folkdans). Undertecknad medverkade där med violinspel. Platsen var Vämöparken i Karlskrona. I det sammanhanget medverkade även den nämnde

Jörgen Axelsson där han med den äran kreerade rollen som Erik. – Tidigare, kring 1950 spelades i staden också samma pjäs. Det hela arrangerades då av Karlskrona hembygds-gille, en förening som under många år hade en ärorik verksamhet, men som sedan några år tillbaka somnade in på grund av dålig medlemsåterväxt. Den grundades 1945 som en utbrytning ur nykterhetsloger. - Denna skrift avses att allmänt kunna läsas på det s.k. Nätet och då på **karlskronamusikhistorik.se** Där finns då bland annat även skriften med namnet "Anders Pettersson och Musikaliska Sällskapet" som kan vara en parallell läsning om Andreas Randel.

Karlskrona oktober 2019

Leif Karlsson